

SELETUSKIRI

Vabariigi Valitsuse otsuse juurde

„Eesti seisukohad Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi eelnõu kohta, mis käsitleb võitlust ebaseadusliku tulirelvakaubanduse ja muude tulirelvadega seotud kuritegude vastu ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2024/1260“

1. Sissejuhatus

Vabariigi Valitsuse seisukohad esitatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi kohta, mis käsitleb võitlust ebaseadusliku tulirelvakaubanduse ja muude tulirelvadega seotud kuritegude vastu ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2024/1260 (edaspidi *direktiivi eelnõu* ja *direktiivi algatus*)¹.

Kokkuvõtte direktiivi eelnõuga kaasnevatest peamistest muudatustest ja Eesti seisukohtadest:

1. tulirelva, selle olulise osa ja laskemoona mõistete ühtlustamine, nende tootmist võimaldava digitaalse tehnilise dokumentatsiooni defineerimine;

Eesti toetab mõistete ühtlustamist ja digifaili mõiste määramist, sest see aitab parandada piiriülest koostööd ja reageerida eelkõige 3D-printimisega seotud ohtudele. Eesti seisukoht on, et täiendavalt tuleks kaaluda ka kuritegelikel eesmärkidel selliste arvutiprogrammide või muude digilahenduste loomise ja kasutamise kriminaliseerimist, mis tulirelvade, nende oluliste osade või laskemoona tootmist või 3D-printimist tehniliselt võimaldavad. Kuritegude tõendamise kontekstis peab Eesti oluliseks sätestada ühtsed miinimumnõuded, kuidas tulirelvade, nende oluliste osade või laskemoonaga seonduvaid digifaile tuvastada ja eristada muust tehnilisest teabest, ning määratleda, milline olemasolev ELi asutus ja millistel alustel on pädev liikmesriike toetama selliste hinnangute andmisel.

2. tulirelva, selle olulise osa ja laskemoona ebaseadusliku valmistamise, ebaseadusliku tulirelvakaubanduse, märgistuste võltsimise või ebaseadusliku eemaldamise ühtlustatud kriminaliseerimine;

Eesti toetab nende tegevuste kriminaliseerimise ühtlustamist. Märgistuste võltsimine või eemaldamine tuleb Eesti õiguses karistusnormina sätestada. Eesti peab oluliseks lähtuda nende tegude eest karistuste miinimummäärade kehtestamisel karistuse kui viimase abinõu ja proportsionaalsuse põhimõtetest.

3. ilma loata tulirelvade, nende oluliste osade ja laskemoona valdamise ühtlustatud kriminaliseerimine;

Eesti toetab nende tegude kriminaliseerimist, kuid peab seejuures oluliseks, et liikmesriikidel on laskemoona ebaseaduslikku valdamise puhul võimalik diferentseerida väär- ja kuritegusid

---

¹ KOM(2026) 102.

sõltuvalt sellest, kas liikmesriigi kontekstis on tegemist ebaolulise või olulise kogusega, ja mille kriteeriumid saab liikmesriik ise määrata.

4. ilma loata digifaili koostamise, omandamise, valdamise, jagamise, samuti kuritegelikul eesmärgil levitamise ühtlustatud kriminaliseerimine;

Tehnilise dokumentatsiooni „jagamise“ ja „levitamise“ piirid ei ole direktiivi eelnõus piisavalt selgelt eristatud, mis võib tekitada tõlgendamisprobleeme ja ebaühtlast menetluspraktikat. Eesti seisukoht on piiritleda digifailidega seotud teod kuriteona, kui selline käitumine on teadlik ning sellel on piisavalt konkreetne seos ebaseadusliku relva, olulise osa või laskemoona valmistamisega, et mitte pärssida seaduslikke tegevusi, nagu teadus-, arendus, õppe- ja tööstustegevus või kolleksioneerimine. Samuti ei toeta Eesti hooletusest tehnilise dokumentatsiooni levitamise kriminaliseerimist.

5. direktiivis sätestatud süütegude eest konkreetsete karistumäärade kehtestamine, sealhulgas juriidilise isiku vastutuse sidumine tema aastakäibega, lisakaristuste ning raskendavate ja kergendavate asjaolude määratlemine;

Karistusraamistiku osas toetab Eesti ühtlustamist, kuid peab karistumäärasid ja lisakaristusi on ebaproportsionaalsed. Eesti teeb ettepaneku arvestada karistumäärade kehtestamisel rohkem ELi mudelsätteid ning lähtuda proportsionaalsuse ja karistuse kui viimase abinõu põhimõtetest, sätestada lisakaristused, raskendavad ja kergendavad asjaolud soovitusliku loeteluna, mis võimaldab arvestada liikmesriikide erinevate õigussüsteemidega, ning mitte muuta juriidilistele isikutele käibepõhist rahalist karistust kohustuslikuks.

6. kuritegude ja karistuste täideviimise aegumist puudutava regulatsiooni ühtlustamine;

Eesti ei toeta aegumistähtaegade üksikasjalikku reguleerimist, kuivõrd see väljub miinimumharmoneerimise eesmärgist kaugemale ja eeldab osaliselt Eesti õiguse muutmist.

7. kindlaksmääratud ülesannetega tulirelvade alase kontaktpunkti loomise ning tulirelvadega ja nendega seotud süütegudega seonduvate andmete kogumise ja edastamise kohustus piiriülese koostöö tugevdamiseks.

Eesti toetab statistiliste andmete kogumist ja kontaktpunkti määramist koos kindlate ülesannetega, kuid peab problemaatiliseks kogutavate andmete mahtu, detailsust ja edastamise sagedust. Eesti ettepanek on piirduda minimaalselt vajalike andmetega, vältida dubleerivat aruandlust ja võimaldada automatiseeritud andmevahetust ning kaaluda paindlikumaid tähtaegu andmete edastamiseks. Kontaktpunkti ülesannete täitmiseks peaks andmekogumise süsteem peab olema üles ehitatud realistlikult, arvestades liikmesriikide institutsionaalset ülesehitust ja olemasolevaid andmevooge, et tagada kulutõhusus ja vältida riigiasutuste töökoormuse liigset kasvu.

Algatusega soovitakse tõkestada ebaseaduslikku relvakaubandust ja muid tulirelvadega seotud kuritegusid Euroopa Liidus. Ebaseaduslikud tulirelvad kujutavad endast tõsist ohtu avalikule julgeolekule. Need soodustavad terrorismi, organiseeritud kuritegevust, jõuguvägivalda ja muid

raskeid kuritegusid. Seda ohtu võimendavad veelgi tehnoloogia areng, näiteks 3D printimine, ja väljaspool ELi piire varitsevad muutuvad ohud, mis nõuavad ELilt suuremat valmisolekut.

EL on võtnud tulirelvade valdkonnas vastu mitu õigusakti, lähtudes seaduslikust siseturust. Praegu kehtivate ELi õigusnormidega reguleeritakse üksnes tulirelvade seaduslikku omamist ja üleandmist: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis (EL) 2021/555² (edaspidi *tulirelvade direktiiv*) on sätestatud ühised miinimumeeskirjad tsiviilkasutuses olevate tulirelvade seadusliku omandamise, valdamise ja üleandmise kohta ELis ning uuesti sõnastatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2025/41³ (edaspidi *tulirelvade määrus*) on reguleeritud ELi-välistesse riikidesse viidavate ja neist riikidest välja viidavate tulirelvade impordi- ja ekspordilube. 2014. aastal ratifitseeris EL ka ÜRO tulirelvade protokoll⁴, mis kohustas kriminaliseerima tulirelvade ebaseadusliku valmistamise ja nendega kauplemise, tugevdama tulirelvade märgistamist ja jälgitavust ning tagama nende tõhusa litsentsimise ja kontrolli. Tulirelvadega seotud kuritegusid käsitlevaid õigusnorme ELis seni kehtestatud ei ole, mistõttu täiendatakse nüüd direktiivi algatusega ÜRO tulirelvade protokollist inspireeritud õigusnormide raamistikku.

Algatuse eesmärgiks on ühtlustada kogu ELis ebaseaduslike tulirelvadega seotud kuritegude käsitlemist, et tõhustada võitlust relvakaubanduse ja muude tulirelvakuritegude vastu. Direktiivi eelnõuga ühtlustatakse olulisi mõisteid ja karistusi ebaseadusliku tulirelvakaubanduse, tulirelvade, nende oluliste osade või laskemoona ebaseadusliku valmistamise või valdamise, samuti relvade ja nende oluliste osade märgistuse ebaseadusliku eemaldamise või võltsimise eest. Kriminaliseeritakse ka 3D printimist võimaldavate relvajooniste ebaseaduslik koostamine, omandamine, valdamine ja jagamine ning levitamine. Liikmesriikidelt oodatakse ka tulirelvade alase kontaktpunkti (ing k *National Firearms Focal Point*) loomist, et tugevdada piiriülest koostööd ning tõhustada andmekogumist ja -jagamist.

Algatus on suunatud üksnes ebaseaduslike tulirelvadega seotud tahtlike tegude vastu ega puuduta ametlikult tegutsevate relvakaupmeeste, tööstuse ega kodanike seaduslikku tegevust. See ei muuda ega mõjuta ELi kehtivaid õigusnorme, mis käsitlevad tulirelvade seaduslikku omandamist ja valdamist ning relvade liikumist üle piiri.

---

² Euroopa parlamendi ja nõukogu 24. märtsi 2021. aasta direktiiv (EL) 2021/555 relvade omandamise ja valduse kontrolli kohta (ELT L 115, 06.04.2021, lk 1-25, ELI: <http://data.europa.eu/eli/dir/2021/555/oj>).

³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 19. detsembri 2024. aasta määrus (EL) 2025/41, mis käsitleb tulirelvade, oluliste osade ja laskemoona impordi-, ekspordi- ja transiidimeetmeid, millega rakendatakse rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni konventsiooni täiendava tulirelvade, nende osade ja laskemoona ebaseaduslikku valmistamist ja nendega ebaseaduslikku kauplemist tõkestava ÜRO protokoll (ÜRO tulirelvade protokoll) artiklit 10 (ELT L, 2025/41, 22.01.2025, ELI: <http://data.europa.eu/eli/reg/2025/41/oj>).

⁴ 31. mail 2001 sõlmitud rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni konventsiooni täiendav tulirelvade, nende osade ja laskemoona ebaseaduslikku valmistamist ja nendega ebaseaduslikku kauplemist tõkestav ÜRO protokoll. Arvutivõrgus: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-12-c&chapter=18&clang=en.

Algatus toetab Eesti „Siseturvalisuse arengukava 2020–2030“⁵ eesmäärke, mis puudutab piiriülese kuritegevuse, eriti rahvusvahelise terrorismi ja rahapesu ennetamist, samuti Eesti 2026. aasta julgeolekupoliitika aluseid⁶ seoses terrorismi ennetamisega ja tõkestamisega sisejulgeoleku edendamiseks. Algatus on kooskõlas ka kriminaalpoliitika põhialustega aastani 2030⁷, mille üheks prioriteediks on keskenduda ühiskonda enim kahjustavate õigusrikkumiste ärahoidmisele, muuhulgas tõkestada põhiseaduslikku korda ohustavat tegevust, organiseeritud kuritegevust, terrorismi ja vägivaldset äärmuslust. Eelnõuga pakutavad meetmed pole osaliselt kooskõlas Eesti Euroopa Liidu poliitika (ELPOL) 2025–2027⁸ seisukohtadega, milles muu hulgas leitakse, et ELi karistusõiguse kujundamine peab piirduma üksnes miinimumnõuete seadmisega ning et ELi õigusaktides tuleb vältida juriidiliste isikute suhtes kohustuslike lisakaristuste kehtestamist, ulatuslike aegumistähtaegade nõudmist ning üksikasjalikke viiteid menetlusliikidele ja meetmetele.

Algatus aitab muuhulgas kaasa ka ELi laienemiseks valmistumisele⁹, mille raames on rõhutatud vajadust tulirelvade ebaseadusliku kaubanduse riske paremini maandada ja tulirelvadega seotud kuritegevust ennetada.

Eelnõu menetlemine toimub EL Nõukogu kriminaalasjade töörühmas. Algatust arutati esmakordselt 09.03.2026, sisulised arutelud on toimunud 26.03.2026, 08.04.2026 ja 29.–30.04.2026 ning arutelud direktiivi algatuse üle jätkuvad. Muu hulgas tõusetus läbirääkimiste käigus küsimus Schengeni ala sisepiirisüsteemi relevantsusest ja sellega assotsieerunud riikide kaasamise kohta, mis võib tingida muudatusi eelnõus sisus või menetluses. Eelnõu menetlemine ELi institutsioonides toimub seadusandliku tavamenetluse korras. Eelnõu subsidiaarsuskontrolli tähtaeg on 20.05.2026.

Vabariigi Valitsuse otsuse eelnõu ja seletuskirja koostasid Justiits- ja Digiministeeriumi kriminaalpoliitika osakonna karistusõiguse ja menetluse talituse nõunik Steven Andrekson (steven.andrekson@justdigi.ee) ja ELi asjade nõunik Reet Kase (reet.kase@justdigi.ee) ning Siseministeeriumi õigusnõunik Marju Aibast (marju.aibast@siseministeerium.ee) ja nõunik Riita Proosa (riita.proosa@siseministeerium.ee). Valdkonna eest vastutab Justiits- ja Digiministeeriumi kriminaalpoliitika asekancleri ülesannetes Mari-Liis Sööt (mari-liis.soot@justdigi.ee).

2. Õiguslik alus, subsidiaarsus ja proportsionaalsus

⁵ Siseturvalisuse arengukava 2020–2030. Arvutivõrgus: <https://www.siseministeerium.ee/stak2030>

⁶ Eesti julgeolekupoliitika alused 2026. Riigikogu menetluses (908 OE) <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/aace042e-7330-47ee-8174-1aee2144520d/riigikogu-otsuse-eesti-julgeolekupoliitika-alused-heakskiitmine-eelnou-908-oe/>

⁷ Kriminaalpoliitika põhialused aastani 2030. Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/kriminaalpoliitika_pohialused_aastani_2030.pdf

⁸ Eesti Euroopa Liidu poliitika prioriteedid 2025–2027, 19.06.2025, lk 7. Arvutivõrgus: <https://riigikantslei.ee/el-poliitika-julgeolek-ja-riigikaitse/eesti-euroopa-liidus/eesti-eli-poliitika/tohus-piiriulene-oiguslane-koostoo>

⁹ Eesti seisukohad, mis käsitlevad Euroopa Liidu tasandil tehtavaid laienemiseks vajalikke ettevalmistusi eri poliitikavaldkondades (kinnitatud VV 05.12.2024 istungil, vt [Dokument - Riigikogu](#)), lk-d 13–14, 30.

2.1. Õiguslik alus

Direktiivi eelnõu õiguslikuks aluseks on märgitud Euroopa Liidu toimimise lepingu (edaspidi *ELTL*) artikli 83 lõiked 1 ja 2. ELTL artikli 83 lõikes 1 on sätestatud õiguslik alus, mille kohaselt võivad Euroopa Parlament ja nõukogu kehtestada miinimumnormid kuritegude ja karistuste määratlemiseks eriti ohtlike piiriülese mõõtmega kuriteoliikide puhul. Üheks selliseks kuriteoliigiks on selles sättes nimetatud ebaseaduslikku relvaäri (relvakaubandust). ELTL artikli 83 lõikes 2 on sätestatud ELi pädevus kehtestada miinimumnormid, kui kriminaalõiguse alaste õigus- ja haldusnormide lähendamine osutub möödapääsmatuks, et tagada liidu poliitika tulemuslik elluviimine valdkonnas, kus on rakendatud ühtlustamismeetmeid. Direktiivi eelnõu on seotud tulirelvade direktiivi ja uuesti sõnastatud tulirelvade määrusega, sest mõlemas aktis on juba ühtlustatud tulirelvi käsitlevat poliitikat, eelkõige tulirelvade, nende oluliste osade ja laskemoona omandamise ja valdamise, nendega ELis kauplemise ning nende importimise ja eksportimise tingimusi. Eeltoodust saab järeldada, et ELTL artikli 83 lõigete 1 ja 2 märkimine käesoleva algatuse õiguslike alustena on põhjendatud.

2.2. Subsidiaarsus

Euroopa Liidu lepingu (edaspidi *ELL*) artikli 5 lõikes 3 sätestatud subsidiaarsuse põhimõtte kohaselt tuleks ELi tasandil meetmeid võtta üksnes juhul, kui liikmesriigid üksi ei suuda kavandatud eesmärke piisaval määral saavutada ning seetõttu on neid kavandatava meetme ulatuse või toime tõttu parem saavutada ELi tasandil. Lisaks peavad konkreetse meetme laad ja tugevus olema vastavuses tuvastatud probleemiga.

Direktiivi algatuses tuuakse välja, et koordineeritud ELi tasandi meetmed tulirelvadega seotud kuritegude kriminaliseerimiseks ja karistuste ühtlustamiseks on tõhusamad kui eraldiseisvad riiklikud meetmed. Kogu liitu hõlmav õigusraamistik aitaks kõrvaldada liikmesriikides ÜRO tulirelvade protokolli rakendamise puudused, parandaks piiriülest koostööd uurimiste läbiviimisel ja süüdistuste esitamisel, edendaks turvalisust ja vähendaks tulirelvadega seotud vägivalda. Lisaks suurendab Euroopa Komisjoni hinnangul ELi õigusakt, mis sisaldab nõuet koguda järjepidevalt ja ühtlustatud viisil andmeid arestitud tulirelvade kohta, õiguskaitseametnike ja poliitikakujundajate suutlikkust, võimaldades neil paremini jaotada vahendeid ning hinnata ohtu ja poliitikat. Senisest tugevamad ja ühtlustatud ELi meetmed toetaksid ka laiemaid julgeolekueesmärke, kuna tulirelvadega seotud kuriteod on tihedalt seotud terrorismi, rahapesu, uimastikaubanduse ja muud liiki organiseeritud kuritegevusega, ning tugevdaksid lõppkokkuvõttes liidu üldist sisejulgeolekut.

Algatuses on viidatud Euroopa Komisjoni ettevalmistavale uuringule, millest nähtub, et hoolimata ÜRO tulirelvade protokolli ratifitseerimisest esineb tulirelvadega seotud kuritegude kriminaliseerimise kohustuse ülevõtmisel lünki. Lisaks näitab uuring, et mitmes liikmesriigis on karistumäärad madalad. Ebapiisavad karistumäärad takistavad võrdsete tingimuste tagamist kogu ELis. Direktiivi algatusega seotud mõjuhinnang näitab, et Europoli ja Eurojusti abiga tehtava piiriülese tulirelvade alase koostöö tase on muude kuritegevuse valdkondadega

võrreldes madal. Ehkki koostöö tugevdamiseks on liikmesriikidele aastaid soovitatud luua riiklik tulirelvade kontaktpunkt ja anda sellele asjakohased ülesanded, on vaid kaheksal liikmesriigil olemas selline kontaktpunkt, mis täidab rohkem kui 75% nõukogu järeldustes¹⁰ kokku lepitud ülesannetest.

Kuigi tulirelvi käsitlevates liidu õigusaktides on sätestatud, et õigusnormide rikkumise eest tuleb karistada mõjusalt, proportsionaalsel ja hoiataval viisil, näitas Euroopa Komisjoni ettevalmistav uuring suuri erinevusi rakendamises ja karistusmäärades. Sellega põhjendatakse, miks kogu liidus on vaja järjepidevat kriminaalpoliitikat, millega kõrvaldataks seaduselüngad, mida kurjategijad saavad ära kasutada, ja võideldaks ebaseadusliku tulirelvakaubanduse vastu ilma leebematest jurisdiktsioonidest tulenevate probleemideta.

Nii soovitataksegi direktiivi algatusega ühtlustada ELis tulirelvadega seotud kuritegude määratlused ja kehtestada maksimumkaristuste alammäärad. Suurendades õiguslike määratluste selgust ja ühtlustades karistusmäärasid ning nähes ette vahendid ja kohustused liikmesriikide vaheliseks piiriüleseks koostööks, luuakse direktiivi eelnõuga võrdsemad tingimused, tagades sarnase kriminaalõigusliku rõhuasetuse kogu ELis, ning hõlbustatakse piiriülest koostööd uurimiste läbiviimisel ja süüdistuste esitamisel. Kohustus luua täielikult toimiv riiklik tulirelvade kontaktpunkt hõlbustab koostööd ja koordineerimist liikmesriikides ja piiriüleselt. Lisaks aitab kohustus kasutada arestitud tulirelvade registreerimiseks minimaalset andmestikku ja edastada see Europolile parandada ohtu kajastavat luurepilti. Tulirelvadega seotud kuritegusid käsitlev kogu ELi hõlmav tõhus kriminaalpoliitika aitab saavutada ka muid ELi poliitikaeesmärke. Tulirelvadega seotud kuriteod on sageli seotud muud liiki kuritegudega, nagu uimastikaubandus, terrorism, organiseeritud kuritegevus, rahapesu, väljapressimine, inimkaubandus jne. Tulirelvadega seotud kuritegusid käsitlev senisest mõjusam ELi õigusakt aitaks ellu viia tulemuslikke ELi ja liikmesriigi tasandi kriminaalõiguse täitmise tagamise strateegiaid, milles käsitletakse kõiki asjakohaseid kuritegevuse aspekte.

Eesti hinnangul vastab eelnõu subsidiaarsuse põhimõttele. Liikmesriikide tõhus piiriülene koostöö, muu hulgas ka jurisdiktsiooni puudutavates küsimustes, seoses ebaseadusliku tulirelvakaubanduse ja muude tulirelvadega seotud kuritegude ennetamise ja tõkestamisega eeldab, et nende kuritegude osas on liikmesriikide kriminaalõigussüsteemid kujundatud ühtsetel alustel ja määratlustel. ELi tasandi õigusakti saab Eesti seega toetada, kuid õigusakt peaks piirduma eelkõige miinimumtasandil sekkumisega, jättes rohkem sisulist kaalutlusruumi liikmesriikidele.

2.3. Proportsionaalsus

Direktiivi algatuses kirjeldatakse, et ELL artikli 5 lõikes 4 sätestatud proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt piirdatakse eelnõus sellega, mis on vajalik ja proportsionaalne, et kehtestada

---

¹⁰ Nõukogu 13. juuli 2021. aasta järeldused, mis käsitlevad riiklike tulirelvade kontaktpunktide rakendamist ELi liikmesriikides, nõukogu dokument 10726/21. Arvutivõrgus: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10726-2021-INIT/en/pdf>.

kõnealuses valdkonnas toime pandavaid kuritegusid käsitlev õigusakt. Täpsemalt võetakse ebaseaduslikku valdust käsitlevates sätetes arvesse liikmesriikide haldusõiguse traditsioone, mille kohaselt teo kuriteona käsitamise eelduseks on tahtlus, jättes kõrvale hooletusest põhjustatud teod. Lisaks nähakse tulirelvade, nende oluliste osade ning laskemoona tehnilise dokumentatsiooni ebaseaduslikus valdamises, omandamises, koostamises ja levitamises seisnevate kuritegude määratluste kavandatud ühtlustamisega seoses ette meetmed, millega tagatakse proportsionaalsus tööstuse ja kodanike õigustatud huvidega. Selliste kuritegude puhul on tähelepanu keskmes ebaseaduslik kasutamine, mis tähendab, et volitatud relvakaupmehi ei tohiks takistada tehnilist dokumentatsiooni kasutamast. Direktiivi algatus sisaldab uurimisvahendite kasutamist ja teabevahetust käsitlevaid meetmeid üksnes niivõrd, kuivõrd need on vajalikud kavandatud kriminaalõiguse raamistiku tulemuslikuks toimimiseks.

ELil on võimalik tagada kõikides liikmesriikides miinimumtasemel võrreldavad tingimused kehtivate siduvate õigusaktide abil ning kujundada ja seeläbi tugevdada õigusraamistikku. Arvestades direktiivi eelnõu üldeesmäärke, s.o ebaseadusliku tulirelvakaubanduse ja sellega seotud kuritegevuse tõhusamat ennetamist ja tõkestamist ELis, sealhulgas kuriteokoosseisude ühtlustamist, piiriülese koostöö parandamist ning andmete kättesaadavuse suurendamist, on ka Euroopa Komisjoni poolt eelnõus pakutud konkreetSED meetmed valdavalt eesmärgipärased, mida saab Eesti toetada.

Sellegipoolest väljub mitme meetme, sealhulgas nii kuritegude määratlust kui ka osade kriminaalmenetlust puudutavate sätete regulatiivne tase Eesti hinnangul hädavajaliku miinimumregulatsiooni kehtestamise eesmärgist ning pole Eesti siseriiklikku õigusandlust arvestades proportsionaalne. Näiteks peame oluliseks, et tehnilise dokumentatsiooni valdamine või selle omandamine ei oleks eelnõu kohaselt karistatav olukordades, kus sõltumata dokumentatsiooni valdamisest või omandamisest puudub isikul tahe selle dokumentatsiooni alusel ebaseaduslikku relva, selle olulist osa või laskemoona valmistada. Samuti tuleb karistusõiguslikult problemaatiliseks pidada direktiivi ettepanekut, mille kohaselt tehnilise dokumentatsiooni levitamine laiemale avalikkusele on karistatav ka raske hooletuse korral. Põhjendatuks ega proportsionaalseks ei saa lugeda kõiki direktiivi algatuses ettenähtud raskendavaid asjaolusid (artiklis 8) ning riikide kohustust näha ette kõigi direktiivis sätestatud lisakaristuste kohaldamise võimalus nii füüsilistele kui juriidilistele isikutele (vastavalt artiklites 5 ja 7). Problemaatiliseks tuleb pidada ka kohustust kohaldada juriidilistele isikutele direktiivis sätestatud kuritegude eest rahalist karistust fikseeritud summana või käibepõhiselt sõltuvalt, kumb on suurem. Samuti peame oluliseks, et kuritegudega seonduvate statistiliste andmete edastamine Euroopa Komisjonile ei põhjustaks liigset töökoormuse kasvu riigiasutustele, sealhulgas peaks kogutavate andmete hulk piirduma vaid minimaalsete andmetega, mis vahetult toetab direktiivi eesmärkide saavutamist ja vastavat poliitikakujundamist. Liikmesriikidele peaks jääma ka rohkem paindlikkust seoses kuritegude ja karistuste täideviimise aegumistähtaegadega. Eelnõuga kehtestatav jurisdiktsiooni puudutav regulatsioon satub osaliselt vastuollu karistusseaduse isikulise kohaldatavusega. Eelviidatud probleeme on täpsemalt käsitletud käesoleva seletuskirja alapeatükis 4 ja seisukohtades.

3. Esialgsete mõjude analüüsi kokkuvõte

3.1. Mõju riigi julgeolekule

Tulirelvad on organiseeritud kuritegevuse alustala nii Euroopas kui ka mujal maailmas. SOCTA 2021. aasta raporti¹¹ kohaselt kasutab 60% ELis tegutsevatest kuritegelikest võrgustikest oma kuritegeliku äritegevuse osana vägivalda, sealhulgas tavaliselt tulirelvi oma eesmärkide saavutamiseks. Varastatud, ebaseaduslikult üle piiri toimetatud, ebaseaduslikult ümberehitatud või järeletehtud relvade levik hõlbustab ebaseaduslikku uimasti- ja inimkaubandust, suurendab oluliselt avaliku korra ja siseturvalisuse riske ning raskendab õiguskaitseasutuste tööd.

Algatusega kaasneb positiivne mõju riigi julgeolekule ja siseturvalisusele tervikuna, kuna see aitab vähendada ebaseaduslike tulirelvade kättesaadavust ning parandab õiguskaitseasutuste võimekust tulirelvadega seotud kuritegusid ennetada, avastada ja uurida. Tulirelvadega seotud kuritegevuse tase ning selle tõkestamise tõhusus mõjutavad otseselt ühiskonna turvatunnet, avalikku korda ja riigi sisemist stabiilsust.

Algatus on otseselt kooskõlas „Eesti 2035“ strateegilise sihiga „Turvaline Eesti“, mille kohaselt peavad Eesti riigis inimesed tundma end turvaliselt ning riigi julgeolekuasutused on võimelised ebaseaduslikust tulirelvakaubandusest tingitud julgeolekuohte ennetama ja tõkestama. Algatus toetab ka laiemat eesmärki suurendada ühiskonna vastupanuvõimet ja usaldust riigi julgeolekustruktuuride vastu.

Positiivse mõjuna parandab algatus piiriülest õiguskaitse- ja õiguslast koostööd. Tulirelvadega seotud kuriteod on olemuselt sageli rahvusvahelised – relvade valmistamine, vahendamine, transportimine ja kasutamine võivad toimuda eri riikides ning kuritegelikud võrgustikud kasutavad ära liikmesriikide õigussüsteemide erinevusi. Tulirelvadega seotud kuritegude määratluste ja karistusraamistike ühtlustamine vähendab võimalust kasutada ära õiguslünki või liikmesriikide erinevat karistuspoliitikat. See parandab liikmesriikide vahelist koostööd uurimiste läbiviimisel, tõendite kogumisel ning süüdistuste esitamisel.

Oluline positiivne mõju kaasneb ka riiklike tulirelvade kontaktpunktide loomise ning andmevahetuse tugevdamisega. Süsteemsem ja ühtlustatud teabe kogumine arestitud tulirelvade kohta aitab paremini tuvastada relvade päritolu, liikumisteid, kuritegelikke võrgustikke ning seoseid eri kuritegude vahel. Samuti parandab see Europolit, liikmesriikide õiguskaitseasutuste ja teiste partnerite suutlikkust koostada usaldusväärset olukorrapilti ebaseadusliku tulirelvakaubanduse ulatusest ja arengusuundadest.

Algatusel on oluline mõju ka uute tehnoloogiliste julgeolekuohtude maandamisele. Viimastel aastatel on märkimisväärselt suurenenud võimalused valmistada tulirelvi eraviisiliselt 3D-printimise, CNC-seadmete ja muu digitaalselt juhitava tootmistehnoloogia abil. Selliselt

---

¹¹ Arvutivõrgus: [EU Serious and Organised Crime Threat Assessment \(EU-SOCTA\) - Identifying the priorities in the fight against major crime | Europol](#)

valmistatud relvad võivad jääda märgistamata, registreerimata ja raskesti jälgitavaks, mis suurendab nende atraktiivsust organiseeritud kuritegevuse ja terrorismi jaoks. Lisaks võimaldab tehnilise dokumentatsiooni kiire levik internetis relvade valmistamise oskuste ja juhendite laialdast levikut väljapoole traditsioonilise relvakontrolli ulatust.

Direktiivis ette nähtud tehnilise dokumentatsiooni ebaseadusliku levitamise kriminaliseerimine aitab vähendada selliste relvade valmistamise riski ning tugevdab riigi võimekust reageerida tehnoloogia arengust tulenevatele uutele julgeolekuohtudele. See on oluline ka Eesti sisejulgeoleku vaatest, kuna väikeriikide puhul võib isegi piiratud hulga raskesti tuvastatavate ebaseaduslike tulirelvade levik omada märkimisväärset mõju avalikule turvalisusele.

Samuti omab positiivset mõju see, et direktiiv soodustab spetsialiseeritud teadmiste ja oskuste arendamist õiguskaitse süsteemis. Koolituste, ühiste standardite ning parema andmevahetuse kaudu suureneb õiguskaitseasutuste suutlikkus tuvastada ebaseaduslikke relvi, analüüsida digitaalseid tõendeid ja menetleda keerukamaid piiriüleseid juhtumeid.

Sõltumata, et direktiivi rakendamisega võib kaasneda teatud ulatuses töökoormust suurendav mõju õiguskaitseasutustele ja teistele riigiasutustele¹², kaaluvad algatuse pikaajalised positiivsed mõjud siseturvalisusele ja riigi julgeolekule võimalikud rakenduskulud üles. Tõhusam võitlus ebaseadusliku tulirelvakaubanduse vastu aitab vähendada tulirelvadega seotud vägivalda, organiseeritud kuritegevuse mõju ning terrorismiriski. Lisaks tugevdab see avalikkuse usaldust riigi võime vastu tagada turvaline elukeskkond ning suurendab riigi valmisolekut reageerida muutuvatele julgeolekuohtudele, sealhulgas tehnoloogia arengust tulenevatele uutele riskidele.

Kuritegude raskusele vastavad karistused omavad nii üld- kui eripreventiivset mõju ning vähendavad kurjategijate võimalusi kasutada oma tegevuses ära õigussüsteeme, kus karistuspoliitika on ülejäänud riikidega võrreldes märkimisväärselt leebem või esinevad õiguslüngad teatud tegude kriminaliseerimises. Lisaks suurendab tulirelvadega seonduvate kuritegude määratluste ja karistuste ühtlustamine üldist siseturvalisust kogu ELis.

3.2. Mõju majandusele

Komisjoni hinnangul seisneb peamine eeldatav majanduslik mõju tulistamisjuhtumitega seotud kulude vähenemises. Ehkki ühtki veenvat uuringut tulirelvadega seotud vägivallast tulenevate majanduslike kulude kohta ELis ei ole, näitab ELi rahastatud projekti INSIGHT¹³ raames tehtud uuringute ja Rootsis aset leidnud tulistamisjuhtumite kulusid käsitleva uuringu tulemuste kombineeritud analüüs, et 2024. aasta esimeses pooles läksid tulistamisjuhtumid Rootsi ühiskonnale maksma ligikaudu 120–140 miljonit eurot. See summa on puhtalt teoreetiline, kuna

---

¹² Käesoleva ptk 3.4.

¹³ ELi rahastatud projekt INSIGHT (projektikonkurss ISFP-2020-AG-FIRE), <https://vlaamsvredesinstituut.eu/en/project-insight/#:~:text=This%20online%20knowledge%20platform%20offers%20policymakers%2C%20police%20officers%2C,information%20about%20firearms%20violence%20in%20the%20European%20Union>

see tugineb hüpoteesile, et konkreetse tulistamisjuhtumi kulu saab ekstrapoleerida ja kohaldada kõigi 2024. aasta esimesel poolel Rootsis toimunud tulistamisjuhtumite suhtes.

Turvalisema keskkonnaga kasvab positiivne mõju majandusele. Senisest tõhusam võitlus ebaseadusliku tulirelvakaubanduse vastu võimaldab sellise kaubandusega kaasnevaid negatiivseid mõjusid majanduskeskkonnale vähendada või ära hoida.

Mõjutatud sihtrühmad on relvade, nende osade ja laskemoona seadusliku käitlemisega tegelevad ettevõtjad ning piiratud ulatuses ka teatud tehnoloogia- ja digiplatvormide pakkujad, kes võivad kokku puutuda tehnilise dokumentatsiooni loomise, hoiustamise või levitamisega. Ülejäänud ettevõtlussektorile on mõju valdavalt kaudne. Direktiivi eelnõuga ei muudeta kehtivaid seadusliku relvaomandi ega relvakaubanduse põhimõtteid ning seetõttu ei avalda see otsest negatiivset mõju relvaturu tavapärasele toimimisele. Samas karmistatakse juriidiliste isikute vastutust nendel juhtudel, kus ettevõtlustegevus on seotud ebaseadusliku relvavalmistamise või selle võimaldamisega, pidades eelkõige silmas digitaalse tehnilise dokumentatsiooni levitamist. See võib kaasa tuua vajaduse täiendada ettevõtjate sisekontrolli- ja vastavusmeetmeid, kuid aitab samas vähendada ebaseadusliku majandustegevuse ja sellega seotud julgeolekuriskide levikut.

Kuivõrd direktiiv kriminaliseerib tehnilise dokumentatsiooni koostamise, omandamise, valdamise ja jagamise ilma loata, võimaldatakse direktiivi põhjenduspunkti 37 kohaselt liikmesriikidel kujundada vastav regulatsioon (sh vajadusel koos loamenetlustega) kõikidele isikutele, kellel võib olla tehnilise dokumentatsiooni koostamise, valdamise või jagamise suhtes majandustegevusega mitteseotud, kuid legitiimne eesmärk. Sõltuvalt, millise detailse regulatsiooni kasuks siseriiklikult otsustatakse, võib viidatud isikute puhul teatud määral kaasneda täiendav halduskoormus.

Ebaseadusliku relvakaubanduse tõkestamine toetab ausat konkurentsi ning vähendab majandusest lähtuvaid julgeolekuohte, olles kooskõlas ka „Eesti 2035“ eesmärgiga edendada usaldusväärset ja turvalist ettevõtluskeskkonda. Direktiivi eelnõu rakendamisel on oluline tagada, et meetmed oleksid proportsionaalsed ega pärsiks muuhulgas ebamõistlikult innovatsiooni arengut.

3.3. Mõju põhiõigustele

Ettepanek teenib legitiimset eesmärki kaitsta avalikku korda, riigi julgeolekut ning inimeste elu ja tervist. Põhiseaduse § 16 kohaselt on igaühel õigus elule. Põhiseaduse § 13 tagab ka igaühe õiguse riigi ja seaduse kaitsele. Ebaseadusliku tulirelvakaubanduse tõkestamisega suureneb riigi sisejulgeolek ning ühiskonna turvalisustunne, kaitstes inimeste füüsilist heaolu. Direktiivi eelnõu ülevõtmisel tuleb austada ka kahtlustatavate ja süüdistatavate õigusi kriminaalmenetluses.

Direktiivi rakendamisega võib kaasneda omandipõhiõiguse riiveid, eelkõige juhtudel, kus isikult võidakse konfiskeerida tulirelvad, tulirelvadeks liigitatavad seadmed või digitaalne

tehniline dokumentatsioon, või piirata nende kasutamist. Ettevõtlusvabaduse piirangud võivad mõjutada ka isikuid, kes kasutavad seaduslikult 3D-printimise või CNC-tehnoloogiad, samuti relvakaupmehi, vahendajaid, tootjaid ning tehnoloogilise arendusega seotud ettevõtteid, kuna nähakse ette täiendavad kriminaalõiguslikud kohustused ja võimalik vastutus juriidilistele isikutele. Samas rõhutatakse direktiivi seletuskirjas, et ettepanek ei muuda seadusliku relvaomandi reegleid ega piira õiguspärasest ettevõtlusest või teadustegevusest, mis vähendab omandipõhiõiguse võimaliku riive intensiivsust.

Nii omandipõhiõiguse kui ettevõtlusvabaduse võimalike riivete legitiimseks eesmärgiks on avaliku korra ja julgeoleku kaitse ning raske ja organiseeritud kuritegevuse ennetamine, takistades ebaseaduslikku relvakaubandust ja vältimaks tulirelvade sattumist kuritegelikku kasutusse. Tegemist on põhiseaduslikult legitiimse ja kaaluka eesmärgiga, mis aitab kaitsta põhiseaduse (edaspidi *PS*) §-des 16 ja 28 kaitstud õigushüvesid – inimese elu, tervist ja turvalisust. Põhiõiguse riive mõõdukuse tagamiseks tuleb direktiivi ülevõtmisel tagada, et:

- kriminaliseerimine oleks seotud üksnes ebaseadusliku eesmärgiga või teadliku osalemisega ebaseaduslikus tegevuses;
- seaduslikku relvatootmist, teadus- ja arendustegevust ning õiguspärasest tehnoloogia kasutamist ei piirata ebaproportsionaalselt;
- konfiskeerimise ja muude omandit piiravate meetmete kohaldamisel oleks tagatud kohtulik kontroll ning muud menetluslikud garantiid.

Tulirelvade, nende oluliste osade ja laskemoonaga ning tehnilise dokumentatsiooniga seonduvate kuritegude kriminaliseerimise ja nendega seotud kriminaalmenetlustega kaasneb riiveid eelkõige kahtlustatavate ja süüdistatavate eraelu- ja isikupuutumatusel (PS §-d 20 ja 26) ja vabale eneseteostusele (PS § 19). Karistusõigusnormide ja nende osadeks olevate mõistete, nagu nt „tehniline dokumentatsioon“ ja „levitamine“ peavad vastavalt õigusselguse ja määratletuse põhimõttele (PS § 13 ja § 23) olema ka piisavalt selged ja ettenähtavad, et mõistete sisu ei oleks liiga laialivalguv või tõlgenduslikult ebamäärane.

Direktiiv näeb ette arestitud tulirelvade registreerimise, statistiliste andmete kogumise, andmete pikaajalise säilitamise ning teabevahetuse Europoli ja teiste asutustega. Sellega võib kaasneda isikuandmete töötlemine ja eraelu puutumatus, samuti informatsioonilise enesemääramise õiguse riive. Riivete leevendamiseks tuleb:

- tagada andmete töötlemise selge õiguslik alus;
- piirata kogutavate andmete mahtu minimaalselt vajalikuga;
- sätestada andmete säilitamise tähtajad ja kustutamise kord;
- tagada sõltumatu järelevalve ning andmesubjekti õigused;
- järgida õiguskaitseasutuste isikuandmete töötlemise direktiivist (EL) 2016/680 ning isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid nõudeid.

Riive eesmärk on tagada avalik kord ja julgeolek, ennetada raskeid kuritegusid ning parandada õiguskaitseasutuste suutlikkust avastada, uurida ja tõkestada ebaseaduslikku

tulirelvakaubandust ja sellega seotud organiseeritud kuritegevust. Tegemist on põhiseaduslikult legitiimsete ja kaaluka avaliku huviga eesmärkidega.

Direktiivi ettepanek näeb ette minimaalse andmestiku kogumise arestitud tulirelvade kohta ning kohustab liikmesriike edastama asjaomaseid andmeid Europolile ja komisjonile. Samuti nähakse ette kohustus säilitada andmeid vähemalt 20 aastat. Põhiõiguste seisukohalt on oluline, et direktiivis ette nähtud andmetöötlus on seotud konkreetse õiguskaitsealase eesmärgiga ning andmete kogumine ei ole piiramatut. Direktiivi lisas sätestatud minimaalne andmestik on seotud peamiselt:

- tulirelva identifitseerivate tunnustega;
- relva tehniliste omadustega;
- relva päritolu, arestimise ja menetlusliku staatusega;
- relvaga seotud juhtumi asjaoludega.

Põhiseaduspärasuse seisukohalt on oluline, et direktiivi lisas esitatud andmekoosseisud on piisavalt piiritletud, seotud konkreetse õiguskaitsealase eesmärgiga, tehnilise ja menetlusliku iseloomuga ning vajalikud ja asjakohased tulirelvadega seotud kuritegude ennetamiseks, avastamiseks ja uurimiseks.

Andmekoosseisud on eesmärgipärased ning vajalikud tulirelvade tuvastamiseks, nende päritolu kindlakstegemiseks, piiriüleste seoste analüüsimiseks ning ebaseadusliku relvaliidumise tõkestamiseks. Samuti võimaldavad need toetada ballistilist ekspertiisi, relvade elukaare tuvastamist ning õiguskaitseasutuste operatiivset koostööd. Direktiiv ei kehtesta üldist ega piiramata ulatuses isikuprofiilide loomist või ulatuslikku biomeetriliste või muude eriliigiliste isikuandmete töötlemist. Samuti ei kohusta direktiiv liikmesriike koguma rohkem tulirelvadega seonduvaid andmeid, kui see on vajalik konkreetsete õiguskaitsealaste eesmärkide saavutamiseks. Seetõttu võib pidada direktiivis ette nähtud minimaalset andmestikku kooskõlas olevaks andmete minimaalsuse ja piiritletuse põhimõttega.

3.4. Mõju riigiasutuste ja kohalike omavalitsuste korraldusele ning avaliku sektori kuludele ja tuludele

Tulirelvadega seotud kuritegude ja karistuste määratlemisele miinimumnõuete kehtestamine tagab sujuva ja takistusteta koostöö liikmesriikide menetlusasutuste ja õiguskaitseorganite vahel, tuues kaasa vastava positiivse mõju ka Eestis. Vältitakse olukorda, kus õiguslünkade või karistuste leebuse tõttu ei ole võimalik liikmesriikides teatud tõendeid koguda (nt jälitustoimingutega) või muid menetluslikke meetmeid rakendada. Piiriüleste kuritegude puhul aitab algatus vältida võimalikke küsimusi jurisdiktsiooni või kohtuotsuste tunnustamise kohta, kuna karistumäärad ühtlustatakse.

Arvestades Eesti sisejulgeoleku kõrget taset ning tulirelvade ja laskemoonaga seotud kuritegude tendentse Eestis läbi aastate¹⁴, ei kaasne direktiivi ülevõtmisega Eestis eelduslikult olulist töökoormuse kasvu õiguskaitseasutustele. Siiski tuleb arvestada, et kuna Eestis puudub seni teadaolev kogemus ja praktika seoses 3D prinditud relvadega, on selliste kriminaalmenetluste puhul keeruline hinnata mõju ekspertiisiasutustele. Võib eeldada, et kuna 3D prinditud relvade ja digifailide näol on tegemist viimase aja tehnoloogiliste arengutega, tingivad need vajaduse arendada ka kriminalistika- ja ekspertiisiasutuste tulirelvaekspertiisi meetodikaid, nõudes tõenäoliselt teatud hulgal spetsialiseeritud eriteadmiste ja lisaressursside suunamist valdkonda.

Komisjoni hinnangul tooks direktiivi eelnõu rakendamine kaasa senisest rohkem tulemuslikke uurimisi. See tekitaks liikmesriikidele vajaduse värvata lisatöötajaid, et toime tulla tulirelvadega seotud kuritegude uurimise ja süüdistuste esitamise potentsiaalse suurenemisega. Töötajate arvu suurendamise kuluks esimesel viiel aastal hinnatakse kõikide liikmesriikide peale kokku hinnanguliselt 4 069 175 eurot aastas, s.o esimesel viiel aastal kokku üle 20 000 000 euro. Komisjoni hinnangu kohaselt kasvaksid arestitud tulirelvade arvu suurenemisega ka liikmesriikide kriminalistikaüksuste halduskulud – hinnanguliselt 574 564 eurot aastas kõigi 27 liikmesriigi ballistiliste aruannetega seotud halduskuludeks ja 332 107 eurot aastas digifaile käsitlevate ballistiliste aruannetega seotud kuludeks. Eesti osakaalu taoliste kulutuste raames on keeruline täpselt hinnata, kuid arvestades tulirelvadega seotud süütegude vähesust saab eelduslikult pidada kulutusi pigem väikeseks. Võttes arvesse nende kulude keskmist liikmesriikide peale, s.o ca 185 000 eurot $((4\,069\,175 + 574\,564 + 332\,107) : 27)$, on tõenäoline, et eelviidatud konkreetsete kulude maht Eestile jääb tõenäoliselt alla keskmise.

Lisaks hindab Euroopa Komisjon riikliku tulirelvade kontaktpunkti loomise ja arendamisega seotud halduskulusid kõigi 27 liikmesriigi peale kokku hinnanguliselt 12 070 917 eurot ning riiklikes andmebaasides sisalduvate tulirelvadega seotud andmete ühtlustamisega seotud halduskulusid kõigi 27 liikmesriigi peale kokku hinnanguliselt 10 800 000 eurot, tehes liikmesriikide keskmiseks ca 850 000 eurot $((12\,070\,917 + 10\,800\,000) : 27)$.

Ehkki Eestil on riikliku tulirelvade kontaktpunkt Politsei- ja Piirivalveameti (edaspidi ka *PPA*) struktuuri juba integreeritud, võib lähtuvalt algatuses kontaktpunktile ette nähtud ülesannetest kaasneda negatiivne või töökoormust suurendav mõju õiguskaitseasutustele ja teistele riigiasutustele. Direktiivi rakendamine eeldab eelkõige:

- täiendavaid ressursse õiguskaitse- ja ekspertiisiasutustele;
- infosüsteemide arendamist;
- uute andmekogumise ja analüüsivõimekuste loomist;
- ametnike koolitamist;

¹⁴ Kuritegevus Eestis 2025. Tabel „Registreeritud kuriteod aastatel 2003–2025“. Arvutivõrgus: https://www.justdigi.ee/kuritegevus2025/excel/registreeritud_kuriteod_2003-2025.xlsx. Nt tulirelva, selle olulise osa ja laskemoona ebaseadusliku käitlemisega seotud kuriteod (KarS § 418) on olnud pidevas langustrendis alates 2003. aastast (2003. aastal 306 registreeritud juhtumit, 2025. aastal 61). Tsiviilkäibes keelatud tulirelva, selle olulise osa ja laskemoona ebaseadusliku käitlemisega seotud kuriteod (§ 418¹) on püsinud läbivalt 20-30 juhtumi vahemikus. Sõjarelva, selle olulise osa ja sõjarelva laskemoona ebaseadusliku käitlemise (§ 418²) juhtumeid esines enim 2021. aastal (22) ja muudel aastatel on püsinud viie juhtumi piires.

- suuremat rahvusvahelist koostööd ja koordinatsiooni.

Taoline haldus- ja menetluskoormus võib esialgu suureneda eelkõige Politsei- ja Piirivalveametis, Kaitsepolitseiametis (edaspidi ka *KAPO*), Maksu- ja Tolliametis, prokuratuuris ning kriminalistika valdkonnas. Samuti võib suureneda vajadus digitaalsete tõendite ja tehnilise dokumentatsiooni analüüsimise võimekuse järele.

Sellest tulenevalt võib vajalikuks osutuda täiendavate vahendite suunamine kontaktpunkti arendamiseks ja selle toimimist tagava personali arvu suurendamiseks. Esialgse kuluhinnangu kohaselt kaasneb direktiivi rakendamisest tuleneva tulirelvade registreerimisega seotud statistilise andmebaasi väljatöötamiseks ja arendamiseks ca 2-3 miljonit eurot, millele lisanduvad hooldamise ja täiendamise püsikulud. Lisaks võib sõltuvalt sellest, milliseks kujunevad direktiivi eelnõu läbirääkimiste tulemusel kohustuslike andmete kogumise ja edastamise maht ning tulirelvade kontaktpunkti ülesanded, tekkida vajadus ühe või kahe täisajaga ametikoha järele. Kahe ametikoha (analüütik ja rakendusekspert) puhul oleks aastane palgakulu ligikaudu 80 000 eurot ning ühe ametikoha puhul ligikaudu 40 000 eurot.

Eelarvelisi kulusid menetletakse edaspidi riigieelarve strateegia ja riigieelarve koostamise käigus vastavalt riigi eelarvelistele võimalustele.

3.5. Mõju regionaalarengule ning elu- ja looduskeskkonnale

Algatusel puudub otsene mõju regionaalarengule ning elu- ja looduskeskkonnale.

4. Direktiivi sätete õiguslik ja võrdlev analüüs

Artikkel 1. Reguleerimisese

Säte määratleb direktiivi eelnõu, mille eesmärgiks on ühtlustada tulirelvadega seotud kuritegude määratlusi ja karistusi, parandada piiriülest koostööd ja kehtestada minimaalne andmestik tulirelvade arestimise kohta. Kuritegude määratlused on sätestatud artiklis 3, karistused füüsilistele isikutele artiklis 5 ja juriidilistele isikutele artiklis 7 ning piiriülest koostööd täpsustatakse artiklites 15–18.

Artikkel 2. Mõisted

Säte sisaldab direktiivi eelnõus kasutatavate mõistete nagu „tulirelva“, tulirelva „olulise osa“ ja „laskemoona“ definitsioone, mis vastavad tulirelvade direktiivi¹⁵ art 1 lg 1 punktidele 1–3, mis on Eesti õigusega kooskõlas ja üle võetud relvaseadusega (edaspidi *RelvS*).

Direktiivi eelnõu keskseks mõisteks on uus termin „tehniline dokumentatsioon“ (ing k *blueprint*, art 2 punkt 4), mis seondub art 3 lg 1 punktis e ja f sätestatud kuritegudega. Selleks

---

¹⁵ Vt viide 2.

loetakse tehnilist digifaili tulirelvade, nende oluliste osade või laskemoona valmistamiseks, ning mida saab kasutada 3D printeri, arvjuhitava metallifreespingi või muu samalaadse arvutipõhise süsteemi abil või mille asjakohane tarkvara ära tunneb. Tegemist on uudse terminiga, mida Eesti senine karistusõiguslik regulatsioon ei sisalda.

Direktiiv defineerib ka mõiste „levitamine“ (art 2 punkt 5), mida kasutatakse art 3 lg 1 punktis f sätestatud kuriteo (tehnilise dokumentatsiooni levitamine) kontekstis. Levitamise all mõeldakse üldsusele kättesaadavaks tegemist ja seda eristatakse tehnilise dokumentatsiooni „jagamisest“ art 3 lg 1 punktis e sätestatud kuriteo (loata tehnilise dokumentatsiooni koostamine, omandamine, valdamine või jagamine) kontekstis. Eelnõu põhjenduspunkti 14 kohaselt omistatakse tehnilise dokumentatsiooni levitamisele ulatuslikku mõju: pärast tehnilise dokumentatsiooni levitamist veebis kaob selle üle kiiresti kontroll, sest seda hakatakse kopeerima ja omakorda levitama mitmesugustel platvormidel, hoides kõrvale tavapärasest järelevalvest.

Direktiivi eelnõus nähakse tulirelvadega seotud kuritegude osas kriminaalõiguslik vastutus ette lisaks füüsilistele isikutele ka juriidilistele isikutele, mistõttu sätestatakse juriidilise isiku mõiste eraldi art 2 punktis 6. Selle sätte kohaselt peetakse juriidilist isikut õigussubjektiks, kellel on juriidilise isiku staatus vastavalt siseriiklikule õigusele, välja arvatud riigid ja riigivõimu teostavad avalik-õiguslikud organid ning avalik-õiguslikud rahvusvahelised organisatsioonid. Definitsioon ühtib ka varasemate EL karistusõigust puudutavate õigusaktidega¹⁶ ning on kooskõlas Eesti karistusõigusega (KarS 14 lg-d 1, 2 ja 4).

Artikkel 3. Kuriteod

Selles sättes kirjeldatakse direktiivi eelnõu kohaldamisalasse kuuluvaid kuritegusid. Tulirelvade ebaseadusliku valmistamise, nendega ebaseadusliku kauplemise ning nende märgistuse võltsimise ja muutmise kriminaliseerimine on ÜRO tulirelvade protokollist tulenev nõue. Ebaseadusliku valduse kriminaliseerimine tuleneb tulirelvade direktiivist. Uute kuritegudena käsitletakse tehnilise dokumentatsiooniga seotud kuritegusid. Eestis on tulirelva ja laskemoonaga seotud süüteod sätestatud KarS 22. peatüki viiendas jaos (§§ 418–420).

Eelnõu art 3 lg 1 kohaselt peavad punktides a–f sätestatud tahtlikud teod olema sätestatud kuritegudena. Punktid a–b ja d on kehtiva õigusega kooskõlas ja seadusmuudatusi ei vaja.

Art 3 lg 1 punkt c kriminaliseerib tulirelvade ja nende oluliste osade märgistuste võltsimise või ebaseadusliku eemaldamise või muutmise. RelvS § 73¹ kohaselt on relvade või tulirelva oluliste osade valmistamisega tegelev isik või relva või tulirelva olulise osa Eestisse sisse vedanud isik kohustatud kandma tulirelvale ja tulirelva olulisele osale nõuetekohase markeeringu selliselt, et

---

¹⁶ Vt nt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. aprilli 2024. aasta direktiivi (EL) 2024/1203, mis käsitleb keskkonna kaitsmist kriminaalõiguse kaudu ning millega asendatakse direktiivid 2008/99/EÜ ja 2009/123/EÜ (ELT L 2024/1203, 30.04.2024, lk 1–28) art 2 lg 2 punkt a.

selle eemaldamine oleks tehniliselt raske või võimatu. Kehtivas õiguses sellekohast karistusnormi eraldi ei eksisteeri, mis tingib muudatuste tegemise vajaduse eelkõige KarS-is.

Art 3 lg 1 punkt e kriminaliseerib tehnilise dokumentatsiooni koostamise, omandamise, valdamise või jagamise ilma loata. Eelnõu põhjenduspunkti 37 kohaselt peaksid liikmesriigid kriminaliseerima tehnilise dokumentatsiooni loata koostamise, omandamise, valdamise ja jagamise üksnes juhul, kui see on mõeldud tulirelvade, nende oluliste osade või laskemoona valmistamiseks. Põhjenduspunkti kohaselt võivad liikmesriigid otsustada luua füüsilistele ja/või juriidilistele isikutele spetsiaalsed load sellise tehnilise dokumentatsiooni seaduslikuks kasutamiseks, mis on eriti oluline selleks, et võimaldada teadusasutustel ja tulirelvatööstusel arendada edasi kihtlisandustootmise meetodeid.

Eesti õiguse kontekstis oleks tegemist uue kuriteoga, mis võib tingida teatud määral RelvS-i ja KarS-i muutmist.

Art 3 lg 1 punkt f kriminaliseerib tehnilise dokumentatsiooni levitamise, kui toimepanija teadis, et seda võidakse kasutada punktides a, b, d või e osutatud kuriteo toimepanemiseks. Eesti õiguse kontekstis oleks tegemist uue kuriteoga, mis võib tingida teatud määral RelvS-i ja KarS-i muutmist.

Art 3 lg 2 sätestab kohustuse käsitada lõike 1 punktis f sätestatud tegu (tehnilise dokumentatsiooni levitamine) kuriteona ka siis, kui see on toime pandud vähemalt raske hooletuse tõttu.

Artikkel 4. Kuriteole kihutamine ja kaasaaitamine ning kuriteokatse

Art 4 lg 1 kohaselt kriminaliseeritakse artiklis 3 osutatud kuritegudele kihutamine ja neile kaasaaitamine ning lg 2 järgi ka nende kuritegude katse. Eesti õiguses ei vaja osavõtu ega katse eest karistamine selle eraldiseisvalt sätestamist karistusseadustiku eriosas, vaid lähtutakse KarS §-dest 22 (osavõtja) ja 25 (süüteokatse). Kuna need KarS üldosa sätted kohalduvad kõigile KarSis sätestatud kuritegudele, ei mõjuta säte kehtivat õigust.

Artikkel 5. Füüsiliste isikute suhtes kohaldatavad karistused

Eelnõus nähakse selle sättega ette liikmesriikide kohustus tagada artiklites 3 ja 4 sätestatud kuritegude karistamine tõhusate, proportsionaalsete ja hoiatavate kriminaalkaristustega (art 5 lg 1). Lisaks nähakse ette füüsilistele isikutele mõistetavate karistuste miinimumnõuded, st karistusliigid ja -määrad vastavalt artiklis 3 sätestatud kuritegude liigitusele ja nende raskusastmetele (art 5 lg 2), ja lisakaristustena käsitletavate meetmete kohaldamine (art 5 lg 3).

Art 5 lg 2 punktide a–d kohaselt varieeruvad kuritegude eest mõistetava vangistuse ülemmäära miinimumnõuded sõltuvalt kuriteo tüübist neljal raskusastmel – kaks, neli, viis või kaheksa aastat. Need on osaliselt vastuolus EL Nõukogu järeldustega ELi kriminaalõiguse näidissätete

kohta¹⁷ (edaspidi *modelsättes*¹⁸) – modelsätetes kokkulepitud raskusastmeteks on vastavalt üks, kaks, viis või kümme aastat vangistust. Modelsätetes ettenähtud karistumääradest kõrvalekaldumine on lubatud juhul, kui selle õigustamiseks esitatakse ka põhjalikum analüüs või selgitused, mida eelnõu ei sisalda. Eelnõus kehtestatud karistumäärad tingiksid vajaduse muuta karistumääri vastavalt ka kehtivas õiguses: arvestades, et art 3 lg 1 punktides a–c sätestatud kuriteod on kvalifitseeritavad eelkõige KarS § 418 alusel, tuleks KarS §-s 418 sätestatud vangistuse ülemmäära oluliselt suurendada – kolmelt aastalt kaheksa aastani.

Artikkel 6. Juriidiliste isikute vastutus

Eelnõu artiklis 6 nähakse ette juriidilise isiku vastutus. Säte ühtib valdavalt juriidilise isiku vastutuse aluseid nii, nagu need on sätestatud ka kehtivas õiguses (KarS 14). Modelsätetega võrreldes laiendab eelnõu siiski juriidilise isiku vastutust kuriteost kasusaavate isikute ringi laiendamisega: modelsätete kohaselt on juriidilise isiku vastutusele võtmise eelduseks teo toimepanemine juriidilise isiku huvides, kuid eelnõu sätte kohaselt võib juriidilise isiku vastutus kaasneda ka juhul, kui juhtiva isiku puudulikkust järelevalvest või kontrollist tingituna pandi tegu toime füüsilisest isikust toimepanija enda või kolmanda isiku huvides. Eelnõus puuduvad sellekohased põhjendused.

Artikkel 7. Juriidiliste isikute suhtes kohaldatavad karistused

Artiklis sätestatakse regulatsioon juriidiliste isikute suhtes kohaldatavate karistuste kohta. Nähakse ette liikmesriikide kohustus tagada eelnõus sätestatud kuritegude eest karistamine mõjusate, proportsionaalsete ja hoiatavate kriminaalkaristustega. Lisaks nähakse ette juriidilistele isikutele mõistetavate karistuste miinimumnõuded, st karistusliigid ja -määrad vastavalt kuritegude liigitusele ja nende raskusastmetele, ja lisakaristustena käsitletavate meetmete kohaldamine.

Eelnõus kehtestatud põhimõtte juriidilisele isikule rahalise karistuse mõistmise kohta irdub modelsätetest, mille kohaselt võib juriidilist isikut karistada kas fikseeritud rahalise karistuse või alternatiivselt käibepõhise karistusega¹⁹. Eelnõu kohaselt peaksid liikmesriigid aga võimaldama karistamist mõlemal viisil, sõltuvalt sellest, kumb on konkreetsel üksikjuhtumil suurem. Ka rahalise karistuse ülempiirid kalduvad eelnõu kohaselt kõrvale modelsätetega kokku lepitud proportsioonist.

Artiklid 8 ja 9. Raskendavad ja kergendavad asjaolud

---

¹⁷ Nõukogu (justiits- ja siseküsimused) poolt heaks kiidetud 09.12.2025. Nõukogu dokument nr 16638/25, arvutivõrgus: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16638-2025-INIT/et/pdf>.

¹⁸ Konsensuslikult EL tasandil välja töötatud sätted, et EL pädevuses olevates karistusõiguslikes valdkondades kriminaalpoliitikat, sh karistumäärasid liikmesriikide vahel maksimaalsel viisil harmoneerida ja tagada õigusaktide järjepidevus, sidusus ja tõhusus.

¹⁹ Modelsätete peatükk F, lõige 3.

Artiklites 8 ja 9 sätestatakse vastavalt raskendavad ja kergendavad asjaolud, mida tuleb arvesse võtta eelnõus sätestatud kuritegude eest karistuste määramisel. Artiklite sõnastusest saab järeldada, et liikmesriikidele võimaldatakse paindlikkust sätestada artiklites 8 ja 9 nimetatud asjaolusid vastavalt oma kriminaalpoliitilistele kaalutlustele tingimusel, et vähemalt üks eelnõus loetletud raskendavatest ja kergendavatest asjaoludest riigisisises õiguses eksisteerib.

Eesti õiguses on karistuse kohaldamisega seonduv sätestatud KarS 4. peatükis, mille § 56 kohaselt on karistuse määramise aluseks isiku süü ning karistuse mõistmisel arvestatakse ka kergendavate ja raskendavate asjaoludega. Karistust raskendavad asjaolud on ammendavalt sätestatud KarS §-is 58, millest eelnõu artiklis 8 sätestatud raskendavate asjaolude loeteluga korreleerub süüteo toimepanemine grupi poolt (§ 58 punkt 10), mis vastab oma sisult art 8 punktiga d²⁰. Karistust kergendavad asjaolud on sätestatud KarS § 57 lõikes 1, millest eelnõu artiklis 9 sätestatud kergendavate asjaolude loeteluga korreleerub eelkõige süüteo kahjulike tagajärgede ärahoidmine (§ 57 lg 1 punkt 1), mis vastab oma sisult artiklis 9 viidatud kuriteo mõjude ennetamisega.

Artikkel 10. Uurimisvahendid

Sättega nähakse ette, et artiklites 3 ja 4 osutatud kuritegude uurimiseks tuleb menetlejatele teha kättesaadavaks tõhusad ja proportsionaalsed uurimisvahendid, sealhulgas need, mida kasutatakse organiseeritud kuritegevuse või muude raskete kuritegude puhul. Säte nõuab seega liikmesriikidelt võimaldada eelnõus sätestatud tulirelvaga seotud kuritegude uurimisel läbi viia jälitustoiminguid. Kuivõrd käesoleva direktiivi põhieesmärgiks on tõhusamalt tagada ELi ülest julgeolekut ja võidelda ebaseadusliku tulirelvakaubandusega ning KrMS § 127² lg-s 2 sätestatud kuritegude kataloog, mille puhul jälitustoimingute läbiviimine on lubatud, sisaldab ka praegu tulirelvadega seotud kuritegusid (eelkõige KarS § 418-418²), võib jätkuvalt kriminaalpoliitiliselt õigustatuks pidada tulirelvadega seotud kuritegude avastamiseks ja uurimiseks jälitustoimingute läbiviimist ka siis, kui kehtivat õigust tuleb lähtuvalt direktiivist uute tulirelvadega seotud kuritegude lisandumisega muuta.

Artikkel 11. Haldamine ja kõrvaldamine

Selle sätte kohaselt võtavad liikmesriigid oma õigussüsteemis vajalikud meetmed, et hoida ära oma ametiasutuste arestitud ja konfiskeeritud ebaseaduslikult valmistatud ja ebaseadusliku

---

²⁰ „KarS § 58 p 10 mõistes grupp tähendab kaastäideviimist (§21 lg 2)“ – Sootak, J., Pikamäe, P. Karistusseadustik: kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2021. § 58, komm 11. „Kohtupraktikas täideviija määratlemisel aluseks võetud teovalitsemise teooriat tuleb kaastäideviimise defineerimisel sisustada funktsionaalse teovalitsemisena: isikud tegutsevad ühiselt ja kooskõlastatult selliselt, et igaüks neist valitseb tegu ja eeldab, et süüteokoosseisu realiseerimine sõltub igast toimepanijast.“ – Sootak, J., Pikamäe, P. Karistusseadustik: kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2021. § 21, komm 5.1. Vrdl grupi mõistet Nõukogu raamotsuse 2008/841/JSK artikkel 1 punktis *kuritegeliku ühenduse* definitsiooniga: „teatud ajavahemiku jooksul toimiv organiseeritud ühendus, millesse kuulub rohkem kui kaks inimest ning mis tegutseb kooskõlastatult /.../“.

kauplemise teel saadud tulirelvade, nende oluliste osade ja laskemoona sattumine volitamata isikute kätte, sealhulgas meetmed nende tulirelvade, oluliste osade ja laskemoona hävitamiseks. Liikmesriigid võivad otsustada muude kõrvaldamisviiside kasuks, tingimusel et tulirelvad või nende olulised osad on varustatud märgistusega ning tulirelvade, oluliste osade ja laskemoona kõrvaldamise viisid on registreeritud. Kehtivas Eesti õiguses sätestab relva ja laskemoona hävitamise põhimõtted eelkõige RelvS § 83, muid kõrvaldamisviise on ette nähtud ka nt RelvS §-s 78 ja 79.

Artikkel 12. Aegumistähtajad

Art 12 lg 1 kohustab liikmesriike tagama, et kuritegude aegumistähtaeg vastab eelnõus sätestatud kuritegude raskusastmele ja karistuste täideviimise tähtajad on piisavad. Ühtlustatakse tähtajad nii eelnõus sätestatud kuritegude aegumisel kui ka lõpliku otsuse täitmisele pööramisel. Üksikute aegumistähtaegade puhul nähakse liikmesriikidele ette ka võimalus kehtestada teatud tingimustel erandeid. teatud aegumistähtaegade kohta teatud tingimustel.

Ehkki detailsema aegumistähtaegade regulatsiooni sätestamise võimalus tuleneb ka mudelsätetest²¹, on need esitatud nurksulgudes ja kaldkirjas ja eeldavad konkreetsetesse õigusakti lisamiseks täiendavaid põhjendusi ja konkreetsete asjaolude arvestamist. Eelnõus sellekohaseid põhjendusi pole ning jääb selgusetuks, miks on eelnõu puhul otsustatud taolise detailse regulatsiooni kasuks.

Arvestades KarSis ning eelnõus sätestatud karistuse täideviimise aegumistähtaegu ja eelnõus pakutavat võimalust rakendada teatud üksikjuhtudel ka eelnõus sätestatud lühemat tähtaega (kui riigisisese õiguses on sätestatud aegumise peatamise ja katkemise alused), saab järeldada, et Eesti õigus pole kooskõlas eelnõu art 12 lg 3 punktis c sätestatud aegumistähtajaga. Samuti sätestab direktiiv karistuse täideviimise aegumise lähtepunktiks kohtuotsuse tegemise, kuid vastavalt Eesti õigusele on lähtepunktiks kohtuotsuse jõustumine.

Arvestades eelnõu miinimumharmoneerimise eesmärki võivad liikmesriigid näha ette ka rangemaid norme²². Riigisisese õiguses sätestatud otsuse täideviimise aegumise kulgemise lähtepunktiks olev kohtuotsuse jõustumise hetk ja kuriteo aegumise kulgemise lähtepunktiks olev kuriteo lõpuleviimise hetk toimuvad ajaliselt hiljem, kui eelnõus ette nähtud lähtepunktid, s.o vastavalt kohtuotsuse tegemine ja kuriteo toimepanemine. Seega hakkavad ka aegumistähtajad vastavalt kulgema hiljem, mida saab eelnõus sätestatuga võrreldes pidada rangemateks normideks, mistõttu on kehtiv õigus eelnõuga kooskõlas.

Artikkel 13. Jurisdiktsioon

---

²¹ Peatükk H.

²² Eelnõu põhjenduspunkt 18.

Jurisdiktsiooni käsitlevate sätetega tagatakse, et liikmesriigid kehtestavad eelnõu kohaldamisalasse kuuluvate kuritegude puhul jurisdiktsiooni ja teavitavad komisjoni, kui nad otsustavad seda laiendada konkreetsetel juhtudel, kui kuritegu on toime pandud väljaspool nende territooriumi.

Võttes arvesse direktiivi eelnõuga hõlmatud kuritegude toimepanijate liikuvust, kuritegude piiriülesust ja piiriülese menetluse võimalust, peaksid liikmesriigid sellise tegevuse vastu tulemuslikult võitlemise eesmärgil kindlaks määrama jurisdiktsiooni²³.

KarS-i regulatsioon on jurisdiktsiooni puudutava artikliga valdavalt kooskõlas. Vastuolu tekib siiski põhimõttega, mis puudutab liikmesriigi (kelle kodanik kuriteo toimepanija on) kohustust tagama, et tema jurisdiktsiooni teostamine ei sõltuks muu hulgas sellest, kas tegu käsitatakse selle toimepanemise kohas kuriteona. Nimelt kehtib Eesti karistusõigus muu hulgas Eesti kodanikust toimepanija suhtes väljaspool Eesti territooriumi toimepandud teo kohta, mis on Eestis karistusseaduse järgi kuritegu, kui teo toimepanemise kohas on selline tegu karistatav või seal ei kehti ükski karistusõigus (KarS § 7 lg 1 p 1). Seega, kui Eesti kodanik paneb välismaal toime kuriteo, mis on Eesti karistusõiguse kohaselt karistatav, kuid välismaal mitte, siis ei kehti teo toimepanijale Eesti karistusõigus. Selline säte ei sisaldu ka mudelsätetes ning sätte rakendamine nõuaks riigisisest karistusõiguse põhimõtete, st karistusseaduse isikulist kehtivust puudutavate sätete muutmist.

Artikkel 14. Koolitus

See säte kohustab liikmesriike võtma meetmed, et menetlejatele, sh kohtunikele, prokuröridele, uurimisasutuste ja muude kriminaalmenetluses osalevate asutuste töötajatele oleksid tagatud vajalikud erioskused ja korrapärased koolitused oma ülesannete tulemuslikus täitmiseks. Nii tulirelvadega seotud süütegude kui ka muude kuritegude menetlemisega seotud isikute koolitamine on Eestis vastavate asutuste pädevuses ja kehtestatakse eelkõige asutusesisese töökorralduse ja koolituse korra alusel, kuid üldisemaid põhimõtteid on kehtestatud nii avaliku teenistuse seaduses kui ka ametnike koolituse korras.

Artikkel 15. Koordineerimine ja koostöö liikmesriigi pädevate asutuste vahel

Selle sätte kohaselt tuleb igal liikmesriigil luua keskne riiklik tulirelvade kontaktpunkt, mis peab tagama strateegilisel ja operatiivtasandil koordineerimise ja koostöö kõigi liikmesriigi pädevate asutuste seas, kes osalevad tulirelvadega seotud kuritegude ennetamises ja nende vastu võitlemises. Sättega kehtestatakse kontaktpunktile ka minimaalsed ülesanded. Säte kohustab liikmesriike ka tagama, et kontaktpunkt luuakse asjakohase struktuurina, nagu spetsiaalne üksus, osakond või keskus, ning et sellele eraldatakse piisavalt töötajaid ja vahendeid, et tagada kontaktpunkti pidev ja tõhus tegevus.

---

²³ Direktiivi põhjenduspunkt 33.

Eestisse on vastav kontaktpunkt juba Siseministeeriumi valitsemisalasse (PPA) loodud. Kontaktpunkti töös osalevad mitme asutuse esindajad, sealhulgas EKEI töötajad ning sõlmimisel on ka asutuste vaheline raamkokkulepe. Koostöövorm võimaldab käeoleval hetkel infovahetust tulirelvadega seotud juhtumites.

Artikkel 16. Liikmesriikide ja komisjoni ning liidu organite ja asutuste koostöö

Selles sättes rõhutatakse piiriülese koostöö olulisust, eelkõige koostööd liikmesriikide, Eurojusti, Europol, Euroopa Prokuratuuri ja komisjoni vahel, kui on tekkinud kahtlus, et kuritegu on laadilt piiriülene. Säte seondub ka eelnõu artiklis 15 kehtestatud kohustusega luua liikmesriikides tulirelvade riiklikud kontaktpunktid, kes saavad kuritegudega seotud teavet vastavalt edastada.

Lisaks nähakse ette, et liikmesriigid võivad teha koostööd tehnilise dokumentatsiooni ühisel testimisel, kui on tekkinud kahtlus, et see on mõeldud eraviisiliseks tulirelvade, nende oluliste osade või laskemoona valmistamiseks.

Artiklid 17 ja 19. Arestitud tulirelvade registreerimine ja delegeeritud õigusaktid ning delegeeritud volituste rakendamine

Sättega kehtestatakse kohustus kasutada arestitud tulirelvade registreerimisel minimaalset andmestikku. Lisaks menetlusotsusega arestitud või konfiskeeritud relvadele hõlmab registreerimise kohustus kõiki ebaseaduslikke äravõetud, sh vabatahtlikult loovutatud ja leidrelvasid, mille kohta Eestis eraldiseisev andmebaas puudub²⁴. Andmestik sisaldub direktiivi eelnõu lisas, mida on võimalik komisjonil delegeeritud õigusaktiga muuta, kui kogutud andmete analüüs näitab, et ohte kajastava luurepildi saamiseks on andmestikus mõni andmeelement puudu või muutunud. Säte on sisuliselt volitusnormiks, mis näeb komisjonile ette delegeeritud õigusaktide vastuvõtmise õiguse kitsalt direktiivi lisa, s.o minimaalse andmestiku vajaduspõhiseks muutmiseks vastavalt artiklis 19 sätestatud korrale.

Artikkel 18. Statistilised andmed

Selles sättes käsitletakse vajadust koguda süstemaatiliselt digitaalse süsteemi kaudu anonüümitud statistilisi andmeid tulirelvadega seotud kuritegude kohta, mida tuleb säilitada vähemalt 20 aastat. Teatud statistilisi süütegude kohta käivaid andmeid tuleb koguda, avaldada ja vähemalt iga viie aasta tagant saata komisjonile ning teavet registreeritud arestitud tulirelvade kohta edastada igakuiselt Europolile.

Eelnõuga taotletud mahus andmete kogumine ja edastamine ei ole Eestile jõukohane ning eelnõus puuduvad põhjendused andmete kogumiseks just eelnõus ette nähtud mahus. Eelnõuga soovitud andmete kogumiseks ja edastamiseks puudub Eestis keskne süsteem ja andmed on puudulikud. Juhul, kui MIS/PRIS ei ole ebaseadusliku tulirelva käitlemist eraldi koosseisuna

---

²⁴ Hetkel toimub registreerimine menetluse infosüsteemis (MIS).

välja toodud, siis ebaseadusliku relva konfiskeerimine statistikas ei kajastu, kuivõrd otsing toimub juhtumi ja KarSi vastava koosseisu järgi. Asjakohaseks on näide, kus narkootikumide käitlemisega seonduva kuriteo menetluse käigus leitakse ebaseaduslik tulirelv. Kui põhimenetlus toimub narkootikumidega seotud kuriteo alusel ja süüdistatav mõistetakse süüdi kokkuleppemenetluses, jääb ebaseaduslik tulirelv põhikuriteo „varju“. Ehkki taolisi juhtumeid esineb vähe, on need statistiliselt olulised andmed, arvestades tulirelvadega seotud kuritegude üldarvu.

Artiklid 20-24. EL õigusaktide muutmine, direktiivi jõustumine ja ülevõtmine ja Euroopa Komisjoni aruandlus

Artikliga 20 muudetakse direktiivi (EL) 2024/1260²⁵, et see hõlmaks ka direktiivis kehtestatavaid kuritegusid.

Artikkel 21 sätestab komisjoni kohustuse esitada kaheksandal aastal pärast direktiivi jõustumist ja seejärel iga viie aasta tagant Euroopa Parlamendile ja nõukogule aruanne direktiivi jõustamise tulemuslikkuse kohta. Sätte kohaselt peavad liikmesriigid komisjonile selle aruande koostamiseks esitama esmakordselt kaheksa aastat pärast direktiivi jõustumist ja seejärel regulaarselt iga viie aasta tagant vajaliku teabe, sealhulgas kokkuvõtte käesoleva direktiivi rakendamise, eriti artikli 8 rakendamise ja tulemuslikkuse, ning artiklite 14–16 kohaselt võetud meetmete kohta, pöörates erilist tähelepanu piiriülesele koostööle.

Artiklid 22, 23 ja 24 sisaldavad sätteid, mis käsitlevad direktiivi ülevõtmist liikmesriikides, jõustumist ja adressaate. Liikmesriikide poolt algatuse ülevõtmise tähtajaks on vaikimisi määratud 24 kuud pärast direktiivi jõustumise kuupäeva.

Lisa. Minimaalne andmestik arestitud tulirelvade registreerimiseks

Direktiivi lisa sisaldab minimaalset andmestikku, mida liikmesriigid peavad kasutama kuritegevusega seoses arestitud tulirelvade registreerimisel. Andmestik koosneb kümnest liigist andmetest, nagu näiteks relva tüüp, mark, mudel, kaliiber ja arestimisega seotud kriminaalne kontekst.

5. Eesti seisukohad ja nende põhjendused

5.1. Eesti toetab Euroopa Liidus tulirelvade ebaseadusliku käitlemisega seonduvate kuriteokoosseisude ja miinimumkaristuste ühtlustamist, et tõhustada võitlust piiriülese kuritegevusega. Karistuse miinimummäärad peavad nii füüsiliste kui ka juriidiliste isikute puhul olema kooskõlas karistuse kui viimase abinõu põhimõttega (sh proportsionaalsusnõudega).

---

²⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. aprilli 2024. aasta direktiiv (EL) 2024/1269, mis käsitleb kriminaaltulu tuvastamist ja konfiskeerimist (ELT L 1260, 2.5.2024).

Olukord, kus kõikides liikmesriikides ei ole tulirelvadega seotud kuriteod (sh tulirelvade, nende oluliste osade ja laskemoona ebaseaduslik valdamine, valmistamine, 3D printimine, ümbertegemine, nende märgistuse muutmine, nendega kauplemine jms) sarnaselt kriminaliseeritud, võimaldab kurjategijatel kriminaalvastutuse vältimiseks taolisi seaduselünki ära kasutada ning tegutseda riikides, kus ei kohaldata piisavalt tõhusaid meetmeid ebaseaduslike tulirelvade käitlemisega võitlemiseks. Märkimisväärsed erinevused tulirelvadega seotud süütegude kriminaliseerimisel võivad olla ka õiguslikuks takistuseks piiriülesele koostööle ning teisest liikmesriigist tõendite kogumisele.

Eelnõukohaste karistuste määramise põhimõtete ja karistusmäärade vastavust proportsionaalsuse ja viimase abinõu põhimõttele selgitatakse seisukohapunktides 5.6. ja 5.7.

5.2. Eesti toetab laskemoona ebaseadusliku valdamise käsitamist süüteona. Peame samas oluliseks, et laskemoona valdamise eest on võimalik karistada nii väär- kui kuriteo korras sõltuvalt sellest, kas tegemist on liikmesriigi kontekstis ebaolulise või olulise kogusega, ja mille kriteeriumid saab liikmesriik ise määrata.

Eesti ei toeta direktiivi eelnõus ühtse miinimumkoguse määramist, millest alates käsitatakse laskemoona ebaseaduslikku valdamist (art 3 lg 1 punkt d) kuriteona, vaid see küsimus tuleks jätta liikmesriikide otsustada. Eesti kehtivas õiguses eristatakse väärtegu ja kuritegu muu hulgas koguselise kriteeriumi alusel: väiksemate koguste puhul võib tegu olla väärteoga, suuremate koguste puhul kuriteoga. Praktikas tagab selline lähenemine proportsionaalsuse, eristades ühekordseid või piiratud ohuga rikkumisi sellistest juhtumitest, mis viitavad selgemalt ohtlikule, süstemaatilisele või kuritegeliku eesmärgiga käitumisele. Liikmesriikide õiguspraktika, relvakäibe eripärad, väärteo- ja kuriteosüsteemide ülesehitus ning sanktsioonipoliitika on erinevad. Ühtse numbrilise piiri kehtestamine ELi tasandil võiks osutada mõnes riigis liiga leebeks, mõnes teises aga ebaproportsionaalselt karmiks. Samuti ei ole laskemoona puhul pelgalt kogus alati ainus ega isegi peamine ohtlikkuse näitaja, hinnata tuleb ka laskemoona liiki, valdamise asjaolusid, seost muu õigusrikkumisega ja isiku tegevuse eesmärki. Seetõttu on põhjendatud jätta liikmesriikidele kaalutlusruum otsustada, millal kvalifitseerub loata laskemoona valdamine väärteoks ja millal kuriteoks. Selline paindlikkus tagab parema õigusselguse ja liikmesriikides välja töötatud toimiva ja kohtupraktikas kinnistunud piiritlemise. Direktiivi eesmärk peaks olema tagada, et ebaseadusliku laskemoona valdamine oleks karistatav ning piisavalt tõhusalt sanktsioneeritud, mitte sundida liikmesriike loobuma toimivast siseriiklikust diferentseerimisest.

5.3. Eesti toetab tulirelvade tehnilise dokumentatsiooni koostamise, omandamise, valdamise ja jagamise ning tahtliku levitamise käsitamist kuriteona, kui nendel tegevustel on selge kuritegelik eesmärk ja teod on omavahel selgelt eristatavad. Peame oluliseks, et nende kuritegude määratlus ei pärsiks legitiimseid tegevusi, nagu kollektseerimist, teadus-, arendus- ja õppetegevust ega asutustevahelist koostööd seoses tehnilise dokumentatsiooniga. Seaduslikel eesmärkidel tegevuste

puhul peab liikmeriikidele jääma õigus näha ette täpsem kord riskide maandamiseks vastavalt riigisisesele õigusele.

Kuriteokoosseis seoses tehnilise dokumentatsiooni koostamise, omandamise, valdamise või jagamisega (art 3 lg 1 punkt e) peab olema selgelt seotud ebaseadusliku eesmärgiga, nt relva tootmine. Pelgalt joonise, faili või tehnilise kirjelduse omamine või sellega tutvumine ei tohiks olla kuriteo korras karistatav. Vastasel juhul tekib ebaproportsionaalselt lai regulatsioon, mille alla võivad sattuda ka õiguspäraseid ja ühiskondlikult aktsepteeritud tegevused, nagu teadus-, arendus-, ja õppetegevus, kollektioneerimine või tehniline enesetäiendamine, samuti ka kohtuekspertiisiga seotud säilitamis- ja analüüsitoimingud, kuivõrd sellisel tegevusel kuritegelik eesmärk reeglina puudub. Ebamõistlik on olukord, kui isik peab juba tehnilise idee arutamiseks või tutvustamiseks hindama, kas see võib kuuluda karistatava tegevuse alla või mitte. Regulatsioon ei tohi viia olukorrani, kus õiguspärase tehnilise lahenduse väljatöötamine või avalikustamine muutub problemaatiliseks üksnes seetõttu, et seda oleks teoreetiliselt võimalik kuritarvitada. Selline lähenemine ei ole kooskõlas karistusõiguse *ultima ratio* (viimase abinõu) põhimõttega. Kui internetis on kättesaadav materjal, mida saab kasutada ebaseadusliku tulirelva valmistamiseks, tuleks sellele reageerida riskipõhiselt. See tähendab eelkõige järelevalve- ja ennetavaid meetmeid – näiteks tegevuse jälgimist ja vajadusel suhtlust isikuga ohu hindamiseks. Kriminaalvastutus peaks tekkima alles siis, kui ilmneb konkreetne ebaseaduslik tegevus, näiteks relva valmistamine. Samuti peaks eelnõus täpsustama, et teadusasutuste, relvatööstuse, pädevate ametiasutuste ning vajaduse korral ka ekspertiisiasutuste vaheline tehnilise dokumentatsiooni hoidmine ja vahetamine seaduslikel eesmärkidel peab olema lubatud.

Samas tuleks riigisiselt arvestada, et tehniline dokumentatsioon (mis võimaldab ebaseaduslikku relvatootmist) võib sattuda valedesse kättesse ka heauskse isiku hooletu käitumise tagajärjel, kellel võis olla tehnilise dokumentatsiooni valdamiseks legitiimsed eesmärgid. Lähtudes ka põhjenduspunktis 37 toodud seletustest ja direktiivi eesmärgist võib seega osutada mõõdapääsmatuks kehtestada tehnilise dokumentatsiooni koostamise ja valdamise kohta detailsem regulatsioon (sh vajadusel koos loakohustusega) kõikidele isikutele, kellel võib olla tehnilise dokumentatsiooni koostamise, valdamise või jagamise suhtes legitiimne eesmärk ja õigustatud ootus. See võimaldaks järelevalveasutustel paremini monitoorida tehnilist dokumentatsiooni valdavaid isikuid, teostada järelevalvet ning võtta tarvitusele vajalikke meetmeid.

Oluline on ka selgus, millised tegevused kuuluvad loa- või teavitamiskohustuse alla ning mis on dokumentatsiooni „jagamise“ ja „levitamise“ sisuline erinevus. Terminoloogia ei saa jääda ebamääraseks, sest sellest sõltub nii karistatava käitumise ulatus kui ka isikute võimalus oma tegevuse õiguspärasust ette näha.

5.4. Eesti leiab, et täiendavalt tuleks kaaluda kuritegelikel eesmärkidel selliste arvutiprogrammide või muude digilahenduste loomise ja kasutamise

kriminaliseerimist, mis tulirelvade, nende oluliste osade või laskemoona tootmist või 3D-printimist tehniliselt võimaldavad.

Eesti leiab, et täiendavalt tuleb analüüsida, kas tehnilise dokumentatsiooni kriminaliseerimine hõlmab piisavalt ka selliste arvutiprogrammide ja muude digilahenduste loomist, levitamist ja kasutamist, mis võimaldavad tulirelvade või nende oluliste osade 3D-printimist. Regulatsioon võib osutada lünklikuks olukordades, kus ebaseaduslik relvade valmistamine toimub spetsiaalselt selleks loodud digitaalsete tööriistade või automatiseeritud lahenduste abil, mis pole kaetud tehnilise dokumentatsiooni definitsiooni ega sellega seonduvate tegevuste kriminaliseerimisega. Seetõttu peab Eesti vajalikuks hinnata regulatsiooni tehnoloogilist neutraalsust ning vajaduse korral täpsustada eelnõu sõnastust, et tagada normide tõhus kohaldamine ka kiiresti arenevate digitaalsete tootmislahenduste puhul.

5.5. Eesti ei toeta tehnilise dokumentatsiooni levitamise kriminaliseerimist, kui see on toime pandud hooletusest. Alternatiivselt saab Eesti selle teo kriminaliseerimist toetada, kui kuriteokoosseisu ja vastutust piiratakse kitsalt määratletud juhtudele, mille sisuline ohtlikkus on võrreldav teadliku ebaseadusliku levitamisega.

Eelnõu sätestab kohustuse käsitada tehnilise dokumentatsiooni levitamist kuriteona ka siis, kui see on toime pandud vähemalt raske hooletuse tõttu (eelnõu art 3 lg 2). Rasket hooletust kui subjektiivse koosseisu elementi käsitatakse Eesti karistusõigussüsteemi kontekstis ettevaatamatusena (KarS § 18), mille puhul tuleb eraldi tuvastada, kas tegemist on kergemeelsuse või hooletusega. Seega leiame, et see säte pole direktiivi eelnõus piisavalt läbimõeldud ega kooskõlas siseriikliku karistusõiguse loogikaga. Tehnilise dokumentatsiooni levitamine, eriti selle avalik kättesaadavaks tegemine internetis või muul viisil laiale ringile edastamine, on üldjuhul teadlik ja aktiivne tegevus, mille puhul on loomulik käsitada tegu tahtlikuna. Levitamine kui käitumine eeldab tavaliselt isiku teadlikku otsust materjali üles laadida, avaldada, edastada või muuta see määratlemata isikute ringile ligipääsetavaks. Karistusõiguslikult on oluline eristada teadlikku levitamist olukordadest, kus dokument muutub teistele kättesaadavaks ettevaatamatusest või hooletu teabehalduse tõttu. Hooletus võiks teatud tingimustel tulla kõne alla näiteks jagamise puhul, kui dokument satub avalikku või laiemasse kasutusse isiku puudulike turvameetmete, eksimuse või ettevaatamatu käitumise tõttu. Kuid ka sel juhul peab koosseis olema väga täpselt sõnastatud, et välistada olukorrad, kus kriminaalvastutus tekib üksnes abstraktse riski või ebaselge etteheidetavuse alusel.

Nii on Eesti seisukohal, et direktiivi eelnõus tuleks loobuda tehnilise dokumentatsiooni levitamise kriminaliseerimisest raske hooletuse alusel või alternatiivselt see sõnastada ümber nii, et vastutus hooletuse eest saaks tekkida üksnes kitsalt määratletud juhtudel, mis on karistusõiguslikult põhjendatud ja ette nähtavad. Vastasel juhul tekib oht, et kriminaalvastutus laieneb ebamääraselt tegevustele, mille sisuline ohtlikkus ja süüline iseloom ei ole võrreldav teadliku ebaseadusliku levitamisega.

5.6. Toetame tulirelvade ebaseadusliku käitlemise ja tehnilise dokumentatsiooniga seotud süütegude karistuste ühtlustamist füüsiliste isikute suhtes. Arvestada tuleb ELi kriminaalõiguse mudelsätete raamistikus kokkulepitud karistusmääradega vangistuse kestusele, et tagada kriminaalõiguse sidusus ja tõhusus. Lisakaristuste kehtestamisel peame oluliseks piisava paindlikkuse võimaldamist, sätestades lisakaristused soovitusliku loeteluna.

Direktiivi eelnõus kehtestatud miinimumnõuded vangistuse ülemmäära osas varieeruvad neljal raskusastmel – kaks, neli, viis või kaheksa aastat. See erineb ELi kriminaalõiguse mudelsätetest, mille peatüki C (füüsilistele isikutele ette nähtud karistused) punkti 2 järgi on vangistuse ülemmäära miinimummääradeks vastavalt üks, kaks, viis või kümme aastat vangistust. Mudelsätted on liikmesriikidega koostöös konsensuslikult välja töötatud, et EL pädevuses olevates karistusõiguslikes valdkondades kriminaalpoliitikat, sh karistusmäärasid liikmesriikide vahel paremini harmoneerida ja tagada õigusaktide järjepidevus, sidusus ja tõhusus. Seega on mudelsätetes ettenähtud karistusmääradest kõrvalekaldumine lubatud vaid juhul, kui esitatakse ka põhjalikum analüüs või selgitused, mis mudelsätetest erisuste tegemist õigustaks.

Eelnõus kavandatud sanktsioonimäärad erinevad kohati oluliselt ka kehtivast Eesti regulatsioonist. Arvestades, et art 3 lg 1 punktides a–c sätestatud kuriteod on kvalifitseeritavad eelkõige KarS § 418 alusel, tuleks KarS §-s 418 sätestatud vangistuse ülemmäära seega oluliselt suurendada – kolmelt aastalt kaheksa aastani. Kehtivas õiguses on relvadega seotud süütegude puhul vangistuse ülemmäärad kehtestatud vastavalt kuni 3 aastat (KarS § 418)²⁶, 5 aastat (KarS § 418¹)²⁷ ja 10 aastat (KarS 418²)²⁸. Nendest proportsioonidest ning ka mudelsätetest lähtuvalt on eelkõige art 5 lg 2 punktis a sätestatud 8-aastane vangistuse ülemmäär ebaproportsionaalne. Mudelsätetes kokku lepitud vangistuse ülemmääri arvestades võiks kõige raskema eelnõukohase kuriteo eest proportsionaalsemaks vangistuse määraks olla kuni viis aastat.

Lisakaristuste osas kohustatakse liikmesriike kohaldama kõiki eelnõus sätestatud lisakaristusi, mis ei anna liikmesriikidele asjakohastel juhtudel paindlikkust kohaldada lisakaristusi vastavalt riigisisesele õigusele. Sellegipoolest viidatakse eelnõu põhjenduspunktis 29 liikmesriikide õigusele määrata kindlaks kõige sobivamat liiki lisakaristused või -meetmed. Eesti toetab seega direktiivi täpsustamist viisil, millega antakse liikmesriikidele luba kehtestada efektiivseid ja proportsionaalseid lisakaristusi vastavalt riigisisesele õigusele, mis võivad, aga ei pea ühtima eelnõus loetletud lisakaristustega.

5.7. Toetame juriidiliste isikute vastutuse kehtestamist tulirelvade ebaseadusliku käitlemise ja tehnilise dokumentatsiooniga seotud süütegude ning nende eest määratavate karistuste ühtlustamist tingimusel, et see vastab ELi kriminaalõiguse mudelsätete raamistikus kokkulepitud vastutuse alustele ja karistusmääradele.

²⁶ Tulirelva, selle olulise osa või laskemoona ebaseaduslik käitlemine.

²⁷ Tsiviilkäibes keelatud tulirelva, selle olulise osa ja laskemoona ebaseaduslik käitlemine.

²⁸ Sõjarelva, selle olulise osa ja sõjarelva laskemoona ebaseaduslik käitlemine.

Peame seejuures oluliseks, et lisakaristuste kehtestamine ja käibepõhise karistuse kohaldamine oleks liikmesriikidele valikuline ning nende määramisel oleks võimalik arvestada riigisisese karistussüsteemiga.

Võrreldes mudelsätetega on eelnõus juriidiliste isikute vastutuse aluseid laiendatud läbi teost kasusaavate isikute ringi laiendamise: mudelsätete kohaselt on juriidilise isiku vastutusele võtmise eelduseks teo toimepanemine juriidilise isiku huvides, kuid eelnõu kohaselt võib juriidilise isiku vastutus kaasneda ka juhul, kui juhtiva isiku puudulikust järelevalvest või kontrollist tingituna pandi tegu toime füüsilisest isikust toimepanija enda või kolmanda isiku huvides.

Eesti õiguses on juriidilise isiku süüteo vastutus ette nähtud KarS §-s 14, mis on kooskõlas eelnõu sätetega. KarS § 14 lg 1 punkti 1 kohaselt vastutab juriidiline isik seaduses sätestatud juhtudel teo eest, mis on juriidilise isiku huvides või tema õiguslikke kohustusi rikkudes toime pandud juriidilise isiku organi, selle liikme, juhtivtöötaja või pädeva esindaja poolt, või mistahes isiku poolt juriidilise isiku organi, selle liikme, juhtivtöötaja või pädeva esindaja korraldusel või puuduliku töökorralduse või järelevalve tõttu. Väljendi „juriidilise isiku õiguslikke kohustusi rikkudes“ lisandumisega KarS § 14 lg-sse 1 alates 1. novembrist 2023 ei ole enam juriidilise isiku vastutuse eelduseks üksnes teo toimepanemine juriidilise isiku huvides²⁹, mis on kooskõlas ka eelnõukohase laiendatud kohaldamisalaga. KarS § 14 lg 3 sätestab, et juriidilise isiku vastutusele võtmine muu hulgas ei välista süüteo toimepannud füüsilise isiku vastutusele võtmist, kui seaduses on ette nähtud ka füüsilise isiku vastutus, mis on kooskõlas eelnõuga.

Küll aga tuleks juriidiliste isikute vastutuse osas tagada, et vastutus tekiks üksnes juhtudel, kus juriidilisele isikule etteheidetav seos teo toimepanemisega on sisuliselt põhjendatud ja tõendatav. Liiga lai, abstraktne või automaatne vastutusmodel võib osutuda ebaproportsionaalseks, eriti väikeriikides tegutsevate ettevõtjate suhtes.

Eelnõus kehtestatud rahalise karistuse mõistmine irdub oluliselt mudelsätetes kehtestatud põhimõttest, mille kohaselt võib juriidilist isikut karistada kas fikseeritud rahalise karistuse või alternatiivselt käibepõhise karistusega, sõltumata sellest, kumb on konkreetsel üksikjuhtumil suurem³⁰. Eelnõus sätestatud rahalise karistuse ülempiirid kalduvad kõrvale ka mudelsätetega kokku lepitud proportsioonist, mille kohaselt ühele protsendile juriidilise isiku üleilmsest kogukäibest vastab alternatiivselt 8 000 000 euro suurune fikseeritud rahaline karistus. Arvestades Eesti majanduskeskkonda võivad eelnõuga sätestatavad rahalise karistuse määrad osutuda ebaproportsionaalselt kõrgeks.

---

²⁹ Kinnitatud ka kohtupraktikas, vt nt RKKKo 15.04.2026 nr 1-25-4382, punktid 30-33.

³⁰ Mudelsätete peatükk F, lõige 3.

Ehkki eelnõus ette nähtud rahalise karistuse piirmäärad on kooskõlas Eesti õigusega³¹ ning KarS § 44 lg-te 8 ja 9 koostoime võimaldab kuritegude eest karistada nii fikseeritud rahalise karistuse (sh fikseeritud ülemmääraga) kui käibepõhise karistusega (fikseerimata ülemmääraga), on KarS § 44 lg-s 9 sätestatud käibepõhise karistuse kohaldamise lähtepunkt – kriminaalmenetluse alustamise aastale vahetult eelnev majandusaasta (üksikjuhtudel kriminaalmenetluse alustamise aasta) – vastuolus eelnõus ettenähtud lähtepunktiga, s.o kuriteo toimepanemisele või rahalise karistuse või trahvi määramise otsuse tegemisele eelnenud majandusaasta. Kui direktiivi eelnõu sellisel kujul jõustub ning direktiivi ülevõtmisel otsustatakse Eestis eelnõuga sätestatavate kuritegude puhul kohaldada käibepõhise karistuse mõistmist, tuleb riigisisest õigust vastavalt muuta. Arvestades, et kuritegusid ja nende karistusmäärasid ühtlustavaid EL õigusakte on mitmeid ja tekib tulevikus tõenäoliselt juurde, võidakse ka uute õigusaktide puhul potentsiaalselt lähtuda mudelsätetest³². Seega võib iga uue õigusakti puhul kaasneda käibepõhise karistuse mõistmise regulatsioonis taoliste muudatuste ja erandite tegemine. Sellise praktika kujunemist ei saa Eesti toetada. Eesti seisukoht on, et käibepõhise karistuse kehtestamine peaks olema rahalise karistuse kõrval valikuline, mitte kohustuslik, ning selle kohaldamisel peab olema võimalik järgida riigisisest õigust, mis muu hulgas võib ette näha ka teistsuguse lähtepunkti.

Eelnõus sätestatud lisakaristuste kehtestamine juriidilistele isikutele ühtib ka mudelsätetega ning on eelnõu kohaselt valikuline, mida saab Eesti toetada. Eesti õiguses on juriidilisele isikule süüteo eest kohaldatavad lisakaristused sätestatud KarS 3. peatüki 4. jao §-s 55¹, kuid arvestades eelnõuga sätestatavate lisakaristuste sisu, on asjakohased sätted ka nt kriminaalmenetlusseadustikus (eelkõige art 5 lg 3 punkti h osas seoses kohtumenetluse avalikkuse ja kohtuotsuse avalikustamisega). Eelnõu põhjenduspunktis 29 selgitatakse muuhulgas, et kui riigisisese õiguse alusel võib määrata karistuseks kuriteo toimepanemiseni viinud tegevuse jaoks antud lubade ja volituste kehtetuks tunnistamise (eelnõu art 7 lg 2 punkt d), peaks liikmesriik tagama, et kohtunikel või kohtutel on õigus selline karistus ise määrata või et sellest teavitatakse mõnda teist pädevat asutust, kes võib toimida kooskõlas riigisiseste menetlusnormidega. See selgitab võimalust kohaldada eelnõus loetletud juriidiliste isikute lisakaristusi lähtuvalt riigisisest regulatsioonist, mitte *per se* kohtunike poolt vastavalt KarSis sätestatud lisakaristustele.

5.8. Eesti peab oluliseks, et raskendavad ja kergendavad asjaolud oleksid sätestatud paindliku näidisloeteluna, mis võimaldab arvestada liikmesriikide erinevate õigussüsteemidega. Raskendavate asjaolude eesmärk peaks olema kajastada tegelikku ohuastet konkreetse liikmesriigi praktikas, et tagada karistusõiguse tõhusus.

³¹ Valdavalt on KarSi eriosas kuritegude eest juriidilistele isikutele sätestatud rahaline karistus ilma ülemmäärata, mistõttu lähtutakse karistuse ülemmäärast vastavalt KarS § 44 lg-s 8 sätestatule (rahaline karistus kuni 40 000 000 eurot).

³² S.t mille puhul võidakse ühtlasi lähtuda mudelsätetest, sealhulgas kasutada juriidiliste isikute karistusi puudutavas osas analoogset lähenemist.

Karistust kergendavate ja raskendavate asjaolude kehtestamine võimaldab mõista konkreetse süüteo raskusele vastavaid karistusi, mis teenivad kõige sobivamal viisil kriminaalmenetluse eesmärke. Seejuures on aga oluline, et kehtestatav kergendavate ja raskendavate asjaolude loetelu võimaldaks liikmesriikidel sobitada need enda õigussüsteemi ning need oleksid ühildatavad ka Eesti karistusseadustiku üldosa §-des 57 ja 58 kehtestatud loeteluga. Eesti õiguses on karistuse kohaldamisega seonduv sätestatud KarS 4. peatükis, mille § 56 kohaselt on karistuse määramise aluseks isiku süü ning karistuse mõistmisel arvestatakse ka kergendavate ja raskendavate asjaoludega. Eelnõust saab järeldada, et liikmesriikidele võimaldatakse paindlikkust sätestada artiklites 8 ja 9 nimetatud asjaolusid vastavalt oma kriminaalpoliitilistele kaalutlustele tingimusel, et vähemalt üks eelnõus loetletud raskendavatest ja kergendavatest asjaoludest riigisiseses õiguses eksisteerib. Karistust raskendavad asjaolud on ammendavalt sätestatud KarS §-is 58, millest eelnõu artiklis 8 sätestatud raskendavate asjaolude loeteluga korreleerub süüteo toimepanemine grupi poolt (§ 58 punkt 10), mis vastab oma sisult art 8 punktile d. Karistust kergendavad asjaolud on sätestatud KarS § 57 lõikes 1, millest eelnõu artiklis 9 sätestatud kergendavate asjaolude loeteluga korreleerub eelkõige süüteo kahjulike tagajärgede ärahoidmine (§ 57 lg 1 punkt 1), mis vastab oma sisult artiklis 9 viidatud kuriteo mõjude ennetamisega.

On oluline silmas pidada, et eelnõu artiklis 3 nimetatud kuriteod ei ole üldjuhul tagajärjedeliktid, mistõttu võib osade raskendavate asjaolude rakendamine, eelkõige raske kehavigastuse või surma põhjustamine (art 8 punktid e ja f) praktikas osutuda problemaatiliseks. Arvestades, et nende tagajärgede põhjustamisel on ka eraldiseisvad kuriteokoosseisud, tekib küsimus, kas isik, kes tootis ebaseaduslikult relva, millega põhjustati hiljem raske kehavigastus või isiku surm, saab vastutada nt raske kehavigastuse/surma põhjustamise koosseisu alusel, või vastutab ta vaid ebaseadusliku relvatootmise kvalifitseeritud koosseisu alusel vastavalt direktiivi eelnõus ettenähtule. Tuleks selgemalt läbi mõelda, kas sellistes olukordades nähakse ette eraldi kvalifitseerivad tunnused ja raskendavad asjaolud või jäetakse tagajärgede hindamine täielikult liikmesriigi üldiste isikuvastaste süütegude regulatsiooni kanda.

Eelnõu art 8 punktis a sätestatud raskendava asjaolu künnis „kümme või enamat tulirelva“ on Eesti õiguspraktikas ebarealistlikult kõrge. Eesti-suguses väikeriigis erineb tulirelvadega seotud juhtumite maht, struktuur ja iseloom suurematest liikmesriikidest, mistõttu ei pruugi nii kõrge lävendi puhul säte olulist praktilist tähendust omada. Sätte tegelik kasutatavus väheneb ning pole võimalik adekvaatselt hinnata juhtumeid, mis on kohalikes oludes juba iseenesest tõsise iseloomuga. Seetõttu on mõistlik kaaluda madalamat künnist või võimaldada liikmesriikidel määrata see oma õigussüsteemi ja praktika põhjal. Ainuüksi kolme või enama tulirelvaga seotud kuritegu võib Eesti tingimustes viidata märkimisväärsele organiseeritusele, suuremale ohtlikkusele või varustusahela laiemale ulatusele. Raskendavate asjaolude eesmärk peaks olema kajastada tegelikku ohuastet konkreetse liikmesriigi praktikas, mitte üksnes kehtestada abstraktselt ühtset, kuid paljudes olukordades sisutühjaks jäävat arvnäitajat.

Peame vajalikuks täpsustada ka punktis b sätestatud A-klassi tulirelvade käsitamist raskendava asjaoluna. Eesti õiguse kohaselt on tsiviilkäibes keelatud relvade ja laskemoona käitlemine juba eraldi rangemalt karistatav. Seetõttu ei ole põhjendatud, et ainuüksi relva kuulumine direktiivi A-klassi peaks automaatselt toimima universaalse raskendava asjaoluna, sõltumata konkreetsest esemest, selle kasutusviisist või tegelikust ohtlikkusest. Eriti probleemne võib see olla juhtudel, kus A-kategooria tuleneb esemega seotud formaalsetest klassifikatsioonitunnustest, kuid konkreetse teo sisuline ohtlikkus ei ole samas suurusjärgus. Ebaproportsionaalsed olukorrad võivad muu hulgas tekkida ka suure mahutavusega padrunisalvedega. Näiteks võib sportlaskuri valduses olla üle 20 padrundi mahutav püstoli salv või üle 10 padrundi mahutav püssi salv, mis kuuluvad klassifikatsiooni alusel piiratud käibega esemete hulka. Kui isik lõpetab laskespordiga tegelemise ja loovutab põhivarustuse, kuid üks salv jääb hooletusest alles, ei oleks põhjendatud, et selline olukord tooks automaatselt kaasa raskendava asjaolu kohaldamise samal tasemel kui tegelikult ohtlike või organiseeritud kuritegudega seotud relvakäitlemine. Raskendavate asjaolude regulatsioon peab võimaldama eristada formaalset rikkumist reaalsest kõrgendatud ohust.

Täpsustada tuleb ka art 8 punkti j kohaldamisala, kuivõrd „*konfliktipiirkond*“ ja „*konfliktijärgne piirkond*“ ei ole eelnõus defineeritud, mistõttu võivad liikmesriigid seda sätet erinevalt tõlgendada ja seega luua ebaühtlase karistuspraktika.

5.9. Eesti ei toeta aegumistähtaegade kohta üksikasjaliku regulatsiooni kehtestamist, mis läheb kaugemale hädavajalike miinimumnõuete sätestamisest.

Mudelsätted näevad ette aegumistähtaegu puudutava regulatsiooni, kuid eelnõus on aegumise sätted detailsed ja lähevad miinimumnõuetest kaugemale ilma vastava põhjenduseta. Üksikasjalik regulatsioon võib liikmesriigiti põhjustada olulisi vastuolusid riigisisises aegumist puudutavas regulatsioonis, kus aegumine on tihedalt seotud nii sanktsioonisüsteemi, süüteo liikide raskusastme kui ka menetlusökonoomiaga. Eesti õiguses on aegumise regulatsioon kujundatud tervikliku süsteemina, milles võetakse arvesse teo raskust, sanktsiooni määra ja õiguskindluse põhimõtet. Lisaks pole selge, kas kavandatud aegumistähtajad on kõigi artiklis 3 kirjeldatud tegude puhul proportsionaalsed. Direktiiv koondab ühe regulatsiooni alla väga erineva raskusastmega teod, alates relvade ebaseaduslikust valmistamisest või kaubandusest kuni tehnilise dokumentatsiooni teatud käitlemisvormideni. Kui nendele tegudele rakendada liiga ühtset või liiga pikka aegumisrežiimi, võib tagajärjeks olla olukord, kus vähem ohtlikud või piiripealse sisuga teod allutatakse samasugusele kriminaalpoliitilisele rangusele nagu kõige raskemad relvakuriteod

Esimese astme kuriteod on süüteod, mille eest on KarS-is füüsilisele isikule raskeima karistusega ette nähtud tähtajaline vangistus üle viie aasta või eluaegne vangistus (KarS § 4 lg 2) ning teise astme kuriteod süüteod, mille eest on KarS-is ette nähtud tähtajaline vangistus kuni viis aastat või rahaline karistus (KarS § 4 lg 3). KarSis kehtestatud kuritegude aegumistähtajad on eelnõus sätestatud aegumistähtaegadega kooskõlas.

KarS § 81 lg 1 kohaselt aeguvad esimese astme kuriteod kümne aasta ja teise astme kuriteod viie aasta jooksul kuriteo lõpuleviimisest. Seega hakkab KarSi kohaselt kuriteo aegumistähtaeg kulgema kuriteo lõpuleviimisest, mitte teo toimepanemisest, nagu sätestab eelnõu artikli 12 lõige 2. Õiguskirjanduses on selgitatud³³, et süüteo aegumistähtaaja kulgemise alguseks ei loeta enam süüteo toimepanemise hetke KarS § 10 tähenduses (kuni 31.12.2014 algas aegumistähtaaja kulg teo toimepanemisest), sest see tõi endaga kaasa tagajärjedeliktides kriminaalpoliitiliselt ebarahuldava tulemuse olukorras, kus tagajärg ilmnes alles pärast lõikes 1 sätestatud aegumistähtaaja möödumist. Seega on aegumise kulgemise lähtepunktiks võetud kuriteo lõpuleviimine kui kuriteo toimepanemise viimane staadium.

KarS § 82 lg 1 punktide 1 ja 2 kohaselt aegub otsuse täitmine viis aastat esimese astme kuriteo asjas tehtud kohtuotsuse jõustumisest ning kolm aastat teise astme kuriteo asjas tehtud kohtuotsuse jõustumisest. Arvestades KarSis ning eelnõus sätestatud karistuse täideviimise aegumistähtaegu, ning pidades silmas, et eelnõu art 12 lg 5 kohaselt võib aegumise peatamise ja katkemise võimaluste korral rakendada art 12 lg 3 punktis a kehtestatud tähtaaja asemel minimaalselt nelja-aastast tähtaega, saab järeldada, et Eesti õigus pole kooskõlas eelnõu art 12 lg 3 punktis c sätestatud aegumistähtajaga. Samuti sätestab direktiiv karistuse täideviimise aegumise lähtepunktiks kohtuotsuse tegemise, kuid vastavalt Eesti õigusele on lähtepunktiks kohtuotsuse jõustumine.

Arvestades eelnõu miinimumharmoneerimise eesmärki võivad liikmesriigid näha ette ka rangemaid norme³⁴. Riigisiseses õiguses sätestatud otsuse täideviimise aegumise kulgemise lähtepunktiks olev kohtuotsuse jõustumise hetk ja kuriteo aegumise kulgemise lähtepunktiks olev kuriteo lõpuleviimise hetk toimuvad ajaliselt hiljem, kui eelnõus ette nähtud lähtepunktid, s.o vastavalt kohtuotsuse tegemine ja kuriteo toimepanemine. Seega hakkavad ka aegumistähtajad vastavalt kulgema hiljem, mida saab põhjenduspunkti 18 valguses pidada eelnõus sätestatuga võrreldes rangemateks normideks, mistõttu on kehtiv õigus eelnõuga kooskõlas.

Eesti ei toeta aegumistähtaaja üksikasjalikku regulatsiooni, eriti kui eelnõus puuduvad selleks vajalikud põhjendused, ning leiab, et eelnõus võiks piirduda mudelsätete loogikaga, mis annab liikmesriikidele piisava paindlikkuse sätestada või muuta tulirelvadega seotud süütegude aegumistähtaegu vastavalt riigisisesele õigusele ja kriminaalpoliitilisele vajadusele. Alternatiivselt võiks Eesti aegumistähtaegade regulatsiooni toetada, kui vähendatakse eelnõu art 12 lg 3 punktis c sätestatud karistuse täideviimise aegumistähtaega kolme aastani, et saavutada kooskõla KarS § 82 lg 1 punktiga 2.

5.10. Eesti ei toeta nõuet, mille kohaselt ei tohiks jurisdiktsiooni teostamine sõltuda sellest, kas tegu on käsitatav kuriteona selle toimepanemise kohas. Selline

³³ Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. Jaan Sootak, Priit Pikamäe. Kirjastus Juura, 2021. § 81, p 4.1, lk 323.

³⁴ Eelnõu põhjenduspunkt 18.

lähenemine oleks vastuolus Eesti karistusõiguse aluspõhimõtetega ega sobitu ELi kriminaalõiguse miinimumharmoneerimise lähenemisega.

Riigisisene õigus on valdavalt kooskõlas eelnõu artiklis 13 sätestatuga, kuid Eesti ei saa toetada eelnõu art 13 lõikes 3 ette nähtud jurisdiktsiooni teostamise üht tingimust, sest see tooks endaga kaasa KarS § 7 lg-s 1 sätestatud Eesti karistusseaduse isikulise kehtivuse põhimõtete muutmise.

Art 13 lõikes 3 nähakse ette, et kui teo toimepanija on asjaomase liikmesriigi kodanik, võtab iga liikmesriik vajalikud meetmed tagamaks, et tema jurisdiktsiooni teostamine ei sõltuks sellest, kas tegu käsitatakse selle toimepanemise kohas kuriteona ega sellest, kas süüdistuse saab esitada alles pärast seda, kui riik, kus kuritegu toime pandi, on edastanud selle kohta teabe. Kehtiv õigus on vastuolus selle sätte esimese eeldusega, st kas tegu käsitatakse selle toimepanemise kohas kuriteona. Nimelt kehtib Eesti karistusõigus muu hulgas Eesti kodanikust toimepanija suhtes väljaspool Eesti territooriumi toimepandud teo kohta, mis on Eestis karistusseaduse järgi kuritegu, kui teo toimepanemise kohas on selline tegu karistatav või seal ei kehti ükski karistusõigus (KarS § 7 lg 1 p 1). Seega, kui Eesti kodanik paneb välismaal toime kuriteo, mis on Eesti karistusõiguse kohaselt karistatav, kuid välismaal mitte, siis ei kehti teo toimepanijale Eesti karistusõigus. Selle sätte vastuvõtmine nõuaks seega riigisisest karistusõiguse põhimõtete, st karistusseaduse isikulist kehtivust puudutavate sätete muutmist, mida Eesti ei toeta. Säte irdub nii karistusõiguse määratletuse kui õigusselguse põhimõtetest, kuivõrd isikule peab tema käitumisele antav karistusõiguslik hinnang (kuriteod ja sellest tulenevad sanktsioonid) olema ennustatav, selge ja üheselt määratletav.

5.11. Eesti toetab riikliku tulirelvade kontaktpunkti määramist ja tulirelvadega seotud kuritegudega seonduvate andmete kogumist. Samas peab Eesti oluliseks, et kontaktpunktile ei kehtestataks olulises ulatuses uusi püsiülesandeid ning et uusi ülesandeid oleks võimalik täita võimalikult kulutõhusalt, kasutades selleks olemasolevaid riiklikke kui ka ELi tasandi struktuure.

Eestis on tulirelvade alase teabevahetuse jaoks loodud PPA-s Siseministeeriumi kontaktpunkt, mille töös osalevad mitme asutuse esindajad, sealhulgas EKEI töötajad, ning sõlmimisel on ka asutuste vaheline raamkokkulepe. Koostöövorm võimaldab käeoleval hetkel infovahetust tulirelvadega seotud juhtumites, seega ei tohiks eelnõuga luua uusi püsivaid tegevusi, mis nõuavad täiendavat personali, eraldi andmesisestusvõimekust, täiendavat operatiivset koordineerimist või uut menetluslikku taristut (pidades silmas eelkõige art 15 lg-t 2), kui sama eesmärki on võimalik saavutada olemasolevate struktuuride kaudu.

Eesti peab oluliseks, et eelnõuga kontaktpunkti rolli laiendamine lähtuvalt eelnõu artiklist 15 ja eriti artiklist 18 ei põhjustaks ebamõistlikku töökoormuse kasvu. Eesti kontaktpunkt koondab juba praegu osaliselt teavet, mida direktiivi eelnõu nõuab, mistõttu tuleks praegust kontaktpunkti koostööplatvormi ning selle toimimist direktiivi rakendamisel arvesse võtta. Eelnõuga laiendatakse oluliselt kontaktpunkti seniseid ülesandeid: direktiiv hõlmab lisaks operatiivsetele ja relvaandmetele (eelnõu art 15) ka kohtumenetluse, süüdistuste,

süüdimõistmiste, lõpetatud menetluste ja karistusliikidega (eelnõu art 18) seotud andmeid, mida praegune kontaktpunkt ei oma ega saa oma pädevuse piires koguda, analüüsida või edasi edastada. Andmekogumise süsteem peab olema üles ehitatud realistlikult, arvestades liikmesriikide institutsionaalset ülesehitust ja olemasolevaid andmevooge. Andmebaas peaks võimaldama suhtlemist nii teiste siseriiklike kui ka rahvusvaheliste andmebaasidega. Arvestades eelnõu kohaselt nõutavaid andmeid, peaks andmebaasis olema kuvatav terve relva elukaar koos viidetega kuriteole. Andmebaas peaks hõlmama automatiseeritud seiret koos teiste andmebaasidega ning talletama nii tulirelva direktiivis kui eelnõus sätestatud minimaalset andmekogu (vastavalt direktiivi eelnõu lisale), sh koos fotode ja ballistiliste andmetega. Õiguskaitseasutuste vaatest peaks loodav andmebaas lisaks ebaseaduslikele tulirelvadele hõlmama ka laskemoona ja lõhkematerjali.

Ministeeriumite tasandil on oluline sõlmida kokkulepe, milline asutus hakkab täitma eelnõus kirjeldatud kontaktpunkti rolli ja kuidas korraldatakse kontaktpunktile lisanduvate ülesannete, eelkõige kuritegusid puudutava andmete kogumise ja edastamise täitmine. Kui direktiiv nõuab eri asutuste andmete koondamist ja edastamist, tuleb siseriiklikult selgelt määratleda vastutav asutus, andmeomanikud, andmevood ning andmete kvaliteedi ja õigsuse eest vastutamise kord. Ilma sellise selge vastutusjaotuseta tekib oht, et direktiivist tulenevad aruandlus- ja koordineerimiskohustused jäävad ebaselgeks või pannakse asutustele, kellel puudub nende täitmiseks õiguslik ja sisuline pädevus. Praegune Eesti kontaktpunkt saab edastada tema valduses või talle õiguspäraselt kättesaadavaid andmeid, kuid ei saa vastutada prokuratuuri, kohtute ega teiste Justiits- ja Digiministeeriumi haldusala asutuste andmete kogumise, tõlgendamise ega analüüsi eest.

Direktiivi praktilist mõju tuleb hinnata mitte üksnes normi eesmärgi, vaid ka rakendamise maksumuse, personali vajaduse, ekspertiisivõimekuse ning andmehalduse tegelike võimaluste kaudu. Seega tuleb tagada olemasolevate infosüsteemide ja koostöömehhanismide maksimaalne kasutamine, eelistada automatiseeritud andmevahetust ning vältida uusi kohustuslikke menetlusprotseduure.

5.12. Kogutavate andmete maht peab püрдuma direktiivi eesmärkide saavutamiseks minimaalselt hädavajalike andmetega, kus rõhk on andmetel, mis aitavad mõista kuritegevuse ulatust, tüpoloogiat, relvade liike, arestide mahtu ja menetluse lõpptulemusi. Eesti ei toeta dubleerivat aruandlust ja seisab nii andmete edastamise regulaarsuse kui nende säilitamise kohustuse proportsionaalsuse eest.

Eelnõuga taotletud mahus andmete kogumine ja edastamine ei ole Eestile jõukohane ning eelnõus puuduvad põhjendused andmete kogumiseks just eelnõus ette nähtud mahus. Eelnõuga soovitud andmete kogumiseks ja edastamiseks puudub Eestis keskne süsteem ja andmed on puudulikud. Juhul, kui MIS/PRIS-is ei ole ebaseadusliku tulirelva käitlemist eraldi koosseisuna välja toodud, siis ebaseadusliku relva konfiskeerimine statistikas ei kajastu, kuivõrd otsing toimub juhtumi ja KarSi vastava koosseisu järgi. Asjakohaseks on näide, kus narkootikumide

käitlemisega seonduva kuriteo menetluse käigus leitakse ebaseaduslik tulirelv. Kui põhimenetlus toimub narkootikumidega seotud kuriteo alusel ja süüdistatav mõistetakse süüdi kokkuleppemenetluses, jääb ebaseaduslik tulirelv põhikuriteo „varju“. Ehkki taolisi juhtumeid esineb vähe, on need statistiliselt siiski olulised andmed, arvestades tulirelvadega seotud kuritegude üldarvu.

Eelkõige art 18 lõike 2 punktides b, c ja e nimetatud andmete vajalikkus ei ole direktiivi eesmärkide saavutamiseks ja kriminaalpoliitika kujundamiseks piisavalt selgelt põhjendatud. Selliste andmete kogumine võib osutada halduslikult koormavaks, arvestades et kriminaalmenetluse lõpetamise alused (lg 2 punkt b) on väga erinevad ega peegelda otseselt kuritegevuse tegelikku mahtu. Süüdistuse esitamine on menetluslik vaheetapp ja menetlused võivad lõppeda erinevalt. Seega võib ka süüdistuste hulga (lg 2 punktid c ja e) kui vaheetappide kohta andmete kogumine anda moonutatud ja ebausaldusväärse ettekujutuse kuritegevuse tasemest või õigussüsteemi lõpptulemuslikkusest, kui neid ei saa suhestada lõplike lahenditega. Põhiline rõhk peab jääma andmetele, mis aitavad mõista kuritegevuse ulatust, tüpoloogiat, relvade liike, arestide mahtu ja menetluse lõpptulemusi. Seega on Eesti kontekstis jõukohane piirduda eelkõige andmetega, mis on sätestatud art 18 lg 2 punktides a, d, f ja g.

Lisaks tuleb vältida dubleerivat aruandlust, käsitsi andmesisestust ja ebaproportsionaalset andmete säilitamise kohustust. Kui sätestatakse kohustus esitada Europolile arestitud tulirelvasid puudutavaid andmed igakuiselt, peab see olema võimalik olemasolevatest andmekogudest automatiseeritud või vähemalt minimaalse lisatöötlusega. Käsitsi andmete ettevalmistamine, ümberstruktureerimine või topeltsisestus ei ole vastuvõetav lahendus. Ka 20-aastane andmete säilitamise kohustus vajab täiendavat põhjendust, eriti kui andmed sisaldavad eri liiki menetlusinfot ning nende pikaajaline säilitamine ei pruugi olla kooskõlas minimaalsuse ja proportsionaalsuse põhimõttega. Säilitamistähtaeg peab olema seotud tegeliku vajadusega ning arvestama ka siseriikliku andmekaitse- ja andmete säilitamise regulatsiooni. Õiguskaitseasutuste töökoormust silmas pidades on proportsionaalsem, kui arestitud tulirelvade kohta võib teavet edastada ka pikema ajaväljal, kui ühe kuu tagant, kui see ei pärsi andmete operatiivsust ja ajakohasust.

Direktiiv vajaks muu hulgas täpsustamist, millise detailsusastmega peavad andmed olema kajastatud, sealhulgas kas statistiliste andmete edastamiseks luuakse ühtne aruandevorm, digiaruanne või muu asjakohane lahendus. On oluline, et statistiliste andmete kogumine oleks ELi poolt koordineeritud, muu hulgas iga-aastase ÜRO küsimustiku alusel, mis oleks Euroopa Komisjoni kaudu kõikidele partnerorganisatsioonidele kättesaadav. See välistab halduskoormuse, kus erinevate rahvusvaheliste organisatsioonide ja nende lepinguliste uuringufirmade päringutele tuleb igakuiselt statistilisi andmeid otsida.

5.13. Eesti pooldab direktiivi ülevõtmiseks pikemat kui kaheaastast tähtaega.

Arvestades viimastel aastatel tekkinud suurt uue EL õiguse hulka, on liikmesriikidel praegu pooleli mitmeid menetlusi EL õiguse ülevõtmiseks ning standardsest 24-kuulisest ülevõtmise

perioodist ei pruugi tulemuslikuks direktiivi rakendamiseks ja EL õiguse rikkumismenetluse ärahoidmiseks piisata. Seega eelistab Eesti pikemat kui 24 kuist ülevõtmistähtaega.

5.14. Leiname, et arestitud tulirelvi puudutavate andmete kogumisel ja edastamisel tuleb piirduda riiklikele asutustele kättesaadavate andmetega, mida on võimalik mõistlikult välja selgitada.

Arvestades eelkõige ebaseaduslikult valmistatud tulirelvade, sh 3D prinditud relvade olemust, ei pruugi olla igakordselt võimalik saada ega edastada kõiki andmestikus nõutavaid andmeid. Seega toetab Eesti andmete edastamist ulatuses, mis on asutustele kättesaadav või mida on mõistlike pingutustega võimalik tuvastada.

5.15. Eesti peab oluliseks sätestada ühtsed miinimumnõuded, kuidas tuvastada tulirelvade, nende oluliste osade või laskemoona valmistamist võimaldav tehniline dokumentatsioon ja eristada seda muust tehnilisest teabest. Samuti on oluline määratleda, milline olemasolev ELi asutus ja millistel alustel on pädev liikmesriike toetama selliste hinnangute andmisel.

Eelnõus ei sätestata selget mehhanismi, milliste kriteeriumite alusel oleks võimalik tuvastada konkreetselt tulirelva või selle olulise osa valmistamiseks sobivat digifaili ja ühtlasi eristada seda muudest tehnilistest joonistest või skeemidest. Samuti puudub regulatsioon selle kohta, milline isik või asutus on pädev sellist hinnangut kriminaalmenetluse läbiviimiseks andma ja millisel metoodilisel alusel see hinnang kujuneb.

Arvestades senist ekspertiisipraktikat ning tulirelva valdkonna ekspertiiside sisu ei saa kohtuekspertiisi vaatest pelgalt joonise või digifaili olemasolu alusel järeldada, et see võimaldab tulirelva valmistamist. Tulirelva valmistamine eeldab õigeid mõõtmeid, sobivaid materjale, piisavat printimise täpsust ja kvaliteeti ning valmistatava toote (sh 3D prinditud) tegelikku tehnilist võimekust. Samuti on oluline, et tulirelvade puhul oleks selgelt määratletud kahjustusvõime kriteerium. Praktikas saab ese (sh 3D prinditud relv) olla tulirelv üksnes juhul, kui see on füüsiliselt valmistatud ja reaalset suuteline lasku sooritama, omades samal ajal piisavat kahjustusvõimet vigastuste tekitamiseks. Ilma toimivuse ja kahjustusvõime hinnanguta ei ole võimalik üheselt määratleda, kas tegemist on tulirelva või selle digifailiga. Veelgi problemaatilisemaks võib osutuda üksikute osade digifailide liigitamine justnimelt tulirelva osade joonisteks. See asjaolu vajab täiendavat selgust nii ELi õigusaktis kui ka riigisiseses regulatsioonis.

EKEI tulirelvaekspertiisi valdkond ei ole koolitatud tehniliste jooniste, CNC-tootmise, 3D-modelleerimise ja digifailide sisuliseks hindamiseks. Tehnilise dokumentatsiooni definitsiooni on koondatud erinevad tootmismeetodid, mis eeldavad ekspertiisivõimekuse mõttes erinevaid oskusi, seadmeid ja tarkvara. Näiteks eeldaks tehniliste jooniste hindamine jooniste lugemise ja tõlgendamise oskust ja professionaalsete CAD-tarkvarade kasutamist (insenertehnilisi oskusi). Sellise võimekuse loomine EKEIs ei ole realistlik ega proportsionaalne, vähemasti

mitte ilma lisaressursita, arvestades asutuse praeguseid põhifunktsioone. Need aspektid vajavad eelnõus tehnilist ja õiguslikku täpsustamist, et vältida ebamääraseid ja vaieldavaid tõlgendusi. Tulirelva mõiste võib praktikas muutuda ebaselgeks ning kriminaalmenetluses eeldatakse ekspertiisasutuselt hinnanguid, milleks puudub tõenduslik, metoodiline ja tehniline alus. Metoodikate väljatöötamisel ja tõhustamisel tuleks teha regulaarset koostööd teiste riikidega, kellel on rohkem kogemusi. Oluline oleks ka olemasoleva EL asutuse määratlemine (nt Europol), mis on pädev hindama ja kinnitama digitaalse dokumentatsiooni kvalifitseerumist tulirelvade või nende osade tehnilisteks joonisteks, haldab vastavat referentskogu ning toetab liikmesriike nõustamise ja võrdlusega. Lisaks tuleks selgelt reguleerida, kellel ja millistel tingimustel on õigus selliseid jooniseid hoida (sh ekspertiisiasutus) ning millised on vastavad tööprotsessid ja vastutused.

6. Arvamuse saamine ja kooskõlastamine

Justiits- ja Digiministeerium on seisukohtade ettevalmistamisel küsinud sisendit Siseministeeriumilt.

Algatusega seotud eelnõu saadeti arvamuse saamiseks ka järgnevatele asutustele ja organisatsioonidele:

Tallinna Ringkonnakohus, Tartu Ringkonnakohus, Harju Maakohus, Tartu Maakohus, Viru Maakohus, Pärnu Maakohus, Õiguskantsleri Kantselei, Tartu Ülikooli õigusteaduskond, Tartu Ülikool, Tallinna Ülikool, Tallinna Tehnikaülikool, Maksu- ja Tolliamet, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, Eesti Kohtuekspertiisi Instituut, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Kaitseministeerium, Kultuuriministeerium, Välisministeerium ja Rahandusministeerium.

Lisaks Siseministeeriumile saatsid oma arvamuse ka Riigiprokuratuur ja Eesti Kohtuekspertiisi Instituut. Saabunud arvamustega on seisukohtade koostamisel üldiselt arvestatud ja need on esitatud kooskõlastustabelis (lisa 1).